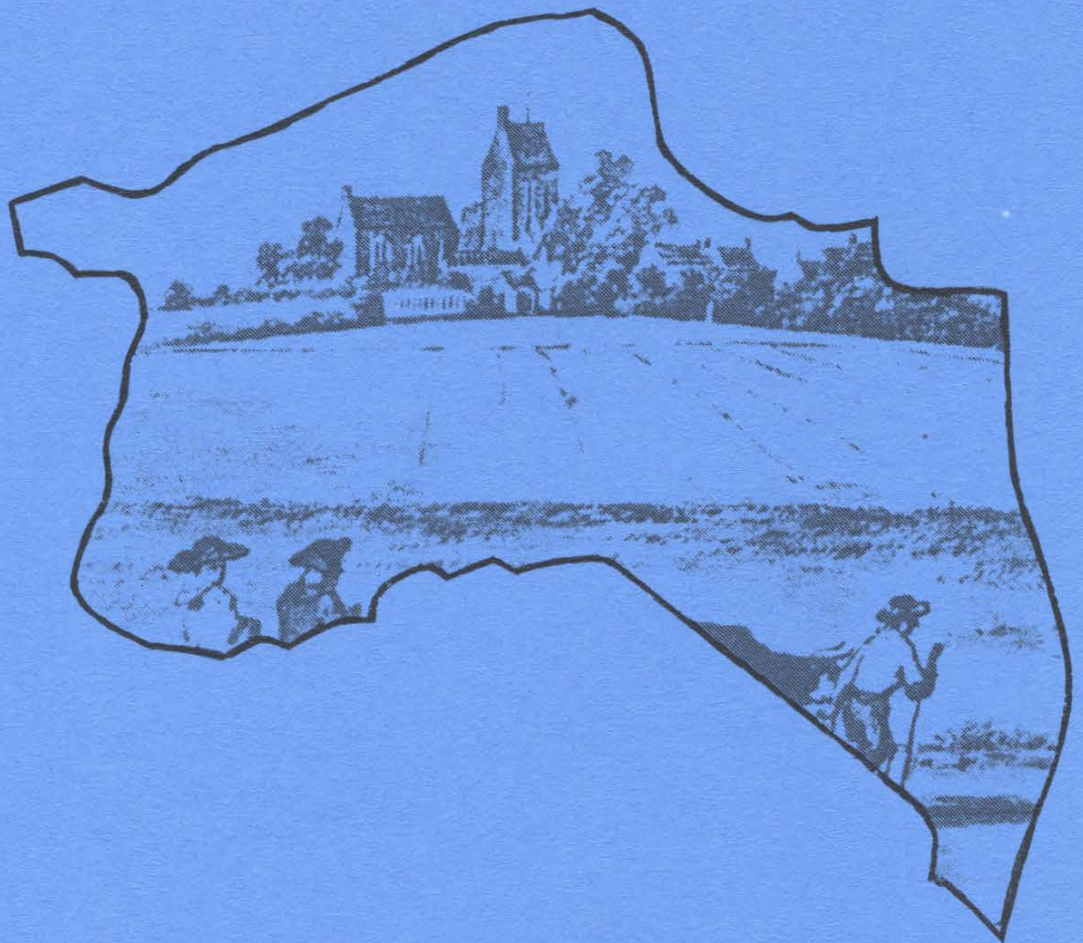

HuppelDePup

Mededelingenblad van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe van de Nederlandse Genealogische Vereniging

Jaargang 2 Nummer 3 September 1995

In dit nummer: o.a.

- Van de redactie
- Afdelingsprogramma
- Samenvatting lezing
W. Kerkmeijer
- Het familiewapen
- Een onbekende bron
- Stamreeks
Kuipers
- Kwartierstaat
Schipper
- Fragment-genealogie
Knevelbaard
- Boeken-rubriek
- Vragen en antwoorden
- en nog veel meer

ISSN-nummer: 1380-7277

HuppelDePup

wordt uitgegeven door de afdeling Groningen en Noord-Drenthe van de Nederlandse Genealogische Vereniging en verschijnt 3 of 4 keer per jaar.

Abonnementsgelden

HuppelDePup wordt gratis toegestuurd aan de leden van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe van de Nederlandse Genealogische Vereniging. Overige leden van de N.G.V. kunnen zich abonneren middels een bijkomend of gezinslidmaatschap van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe. Hiertoe dient u zich te melden bij de landelijke ledenadministratie: NGV Postbus 976 1000 AZ Amsterdam. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de afdelings-secretaris.

Andere belangstellenden kunnen een jaarabonnement nemen op HuppelDePup door overmaking van f 15,00 op girorekening 5563062 ten name van: N.G.V. afdeling Groningen en Noord-Drenthe te Den Ham onder vermelding van: Abonnement HuppelDePup. Losse nummers, voorzover voorradig, kosten f 6,00. Jaargang 1994 kost f 15,00. Schrijvers van artikelen kunnen auteurs-exemplaren verkrijgen tegen een gereduceerd tarief, mits vooraf aangevraagd.

Redactie HuppelDePup

- J.W.H. van Campen te Roden (Drenthe)
- H.J. E. Hartog te Groningen
- C.M.W. Hessels te Noordhorn
- M.J. IJzerman te Den Ham
- E.F. van der Laan te Leens
- A. Veldhuis te Veenwouden (Friesland)
- B. Kranenburg (Hoogkerk/Amsterdam)

Algemeen redactieadres

C.M.W. Hessels, Prof. van Giffenweg
10, 9804 RV Noordhorn

Redactieadres voor genealogische stukken

H.J.E. Hartog, Snelliusstraat 28,
9727 JN Groningen

Redactie-adres voor de 'vragen en antwoorden' rubriek

M.J. IJzerman, Sietse Veldstraweg 27,
9833 TA Den Ham

Kopij voor HuppelDePup

Kopij voor het volgende nummer van HuppelDePup dient begin november 1995 aan één van de boven-genoemde adressen toegestuurd te zijn.

Enige regels voor kopij:

- Het spreekt vanzelf dat deze grotendeels betrekking dient te hebben op Groningen en Noord-Drenthe,
- Bij voorkeur insturen op floppy (met een afdruk) of duidelijk geschreven/getypt,
- Hoewel we uiteraard blij zijn met elke inzending, worden meerdere bijdragen van één inzender verspreid over diverse nummers van HuppelDePup. Dit om iedereen de kans te geven aan dit blad mee te werken,
- Te lange artikelen kunnen door de redactie worden bewerkt/ingekort.

Verantwoordelijkheden

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de stukken die zijn voorzien van een naam. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren, te redigeren, in te korten en enigszins aan te passen evt. in samenspraak met de schrijver van het artikel. Eerder en elders gepubliceerde artikelen worden niet geplaatst. Artikelen worden opgenomen in volgorde van ontvangst en/of belangrijkheid, een en ander ter beoordeling van de redactie.

Advertenties

Indien u een advertentie wilt laten opnemen in de volgende HuppelDepup, wordt u uitgenodigd te informeren naar de zeer interessante advertentie-tarieven. De afd.-secretaris, C.M.W. Hessels tel.: 05940-2205, zal u graag alle informatie verstrekken.

Leden met niet-commerciële advertenties (bv.: te koop aangeboden) krijgen korting.

Contactdienst

De heer S.J. Smid, Dorpsstraat 9, 9462 PJ te Gasselte.

Bij de voorplaat

Gezicht op de wierde van Ezinge, 2e helft 18e eeuw.

Van de redactie

Allereerst onze verontschuldiging voor het late verschijnen van dit nummer. Aan de invulling heeft het niet gelegen, meer aan de bewerking van de vele kopij, die op allerlei verschillende manieren wordt aangeleverd en waarvan toch één geheel moet worden gemaakt. Ook de organisatie van het afdelingsprogramma heeft dit keer wat meer voeten in de aarde gehad (Antonia en Joop bedankt).

In dit laatste nummer van alweer de tweede jaargang, dit keer met maar liefst 32 pagina's tekst, vind u uiteraard weer een grote verscheidenheid aan genealogische, geschiedkundige en anderszins interessante artikelen. De redactie probeert het mededelingenblad altijd weer zo interessant mogelijk voor iedereen te maken. Voor ieder wat wils dus.

Zo mocht de redactie van Dhr. Kerkmeijer een zeer uitgebreide samenvatting van zijn lezing 'De Groninger zeevaart en de bronnen' ontvangen.

Zoals u wellicht in Gens Nostra heeft gelezen viert de NGV dit jaar haar vijftig jarig bestaan. Verschillende activiteiten hebben we reeds achter de rug, maar het 'klapstuk' van deze viering moet nog plaats vinden, nl. de Genealogische Adviesdag op 11 mei 1996 in de Jaarbeurs te Utrecht. Heeft u deze dag al gereserveerd? Ook onze afdeling zal op deze dag aanwezig zijn. Heeft u ideeën hoe wij ons, als afdeling Groningen en Noord-Drenthe, op deze dag zouden kunnen presenteren, meldt het ons! Wilt u helpen, graag, bel ons op!

Verder kan de redactie u melden dat de voorbereiding voor een index over de eerste twee jaargangen van HuppelDePup reeds in een vergevorderd stadium verkeert. In het volgende nummer van HuppelDePup zullen we u nader informeren of het resultaat kunnen presenteren.

Als u het zeer afwisselende en interessante afdelings-programma voor de rest van het jaar 1995 bekijkt, zal het u opvallen dat alle lezingen in het C.J.M.V.-gebouw gehouden zullen worden. Hierbij is geen boze opzet in het spel, maar door een samenloop van omstandigheden is voor deze oplossing gekozen. Volgend jaar zullen we ook van andere locaties gebruik maken. U kunt alvast noteren: op donderdag 25 januari 1996 is onze jaarlijkse Contactavond in het Tehuis en onze Afdelings-Leden-Vergadering zal plaatsvinden in het C.J.M.V.-gebouw op woensdag 21 februari 1996. Deze data zijn onder voorbehoud. In ons volgende afdelingsblad, dat rond de jaar-wisseling zal verschijnen, zal u uitgebreid geïnformeerd worden.

Veel leesplezier en tot ziens op de afdelingsbijeenkomsten!

De redactie

Zilveren N.G.V. speld

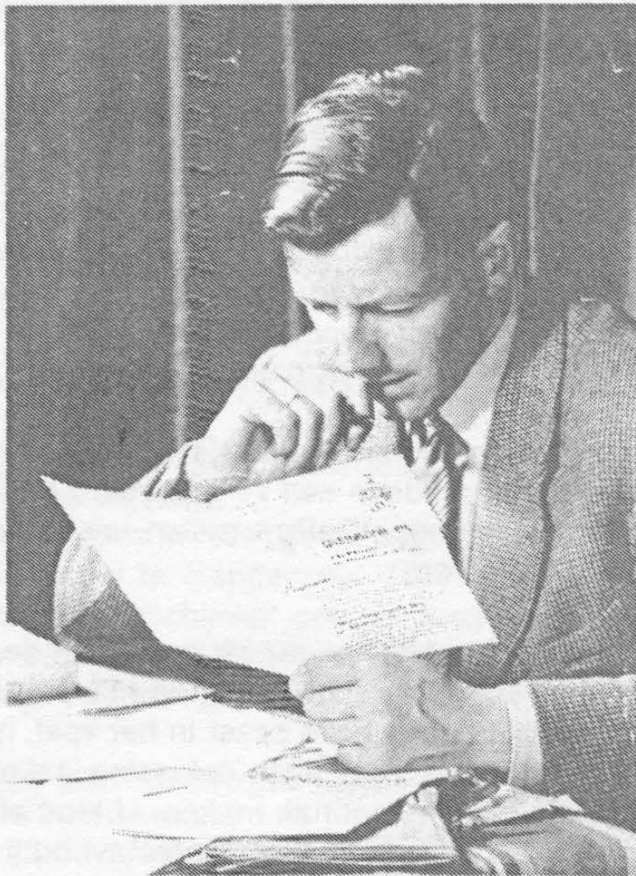
door J.W.H. van Campen

In HuppelDePup jrg. 2 nr. 2 april 1995 blz. 25 berichtten wij reeds dat ons bestuurslid Frans Renssen met de zilveren N.G.V. speld is onderscheiden. In dit artikel willen we de jubilaris nader aan u voorstellen en vertellen hoe hij deze onderscheiding heeft verdiend.

Frans Renssen aanschouwde op 7 juni 1924 het levenslicht in Arnhem. Hij groeide daar op en bezocht de middelbare school, toen de Tweede Wereld Oorlog uitbrak.

Om aan een gedwongen tewerkstelling in Duitsland te ontkomen, dook hij in Arnhem onder. Tijdens de slag om Arnhem in september 1944 moest hij vluchten en dook opnieuw onder, dit maal in Barneveld.

Als onderduiker kwam hij op zolder in de familiepapieren van zijn oom, die in Nederlands Indië woonde, in aanraking met correspondentie en onderzoeksgegevens, die deze oom tijdens zijn opleiding voor arts in de jaren 20 had

verzameld. Om de tijd te doden en als arbeidstherapie begon hij het 'familiearchief' te beheren c.q. te structureren. Er waren veel dossiers en losse aantekeningen, maar systematisch archiefonderzoek naar de familie Renssen had niet plaatsgevonden. Zelfs tot op heden is er weinig over de familie gepubliceerd. Na de oorlog begon hij een opleiding voor boekhandel en uitgeverij en voltooide deze in 1947. Zijn vrije tijd benutte hij om de familiegegevens te verifiëren. In de periode 1949/50 was hij weliswaar tijdelijk zonder werk, maar zat niet stil. Hij bezocht de archieven in Rotterdam, Arnhem, Deventer, Zwolle en elders in Gelderland en Overijssel om zijn familie geschiedenis uit te zoeken.

Direct na de oorlog kreeg hij een baan bij een boekhandel in Leiden waar hij het vak leerde. Het onderzoeksvirus, waarmee hij als onderduiker was geïnfecteerd en zijn interesse voor de genealogie brachten hem in contact met de oprichters, zoals Jan van der Ham, Constant Rodenburg en vele anderen van de N.G.V. Frans was reeds in 1945 lid van de vereniging geworden. De vereniging groeide gestaag en er werd een hoofdbestuur gevormd. Op 3 mei 1952 ging hij als 2e secretaris deel uitmaken van dit hoofdbestuur. Zijn

voornaamste taak bestond uit het behandelen van de correspondentie met de leden.

Hij merkte dat veel mensen geïnteresseerd waren in genealogische contacten buiten de eigen afdeling. Dit bracht hem op het idee een landelijke genealogische dag te organiseren. De 1e genealogische dag van de N.G.V. werd op 1 mei 1954 in Deventer gehouden. Het voorzag in een duidelijke behoefte en werd uiteindelijk een groot succes. Tot op de dag van vandaag wordt dit initiatief ieder jaar gecontinueerd.

Datzelfde jaar was hij nauw betrokken bij de oprichting van de afdeling Gelderland van de N.G.V. in Arnhem.

In 1955 volgde de herbenoeming tot 2e secretaris en op 1 maart 1956 werd hij tot 1e secretaris verkozen. In de beginjaren had hij mede richting gegeven aan de landelijke opbouw van onze organisatie, nu verlegde hij zijn werkterrein naar het buitenland. Hij organiseerde ruilabonnementen en bevorderde contacten met buitenlandse organisaties, zoals de Niederländische Ahnengemeinschaft uit Hamburg van Karl Egbert Schultze, L'Intermédiaire, Westdeutsche Gesellschaft für Familienkunde, The Coat of Arms, de New York Genealogical and Biographical Society e.a.

Verder bezocht Frans allerlei buitenlandse genealogische congressen. Ook legde hij contact met de Genealogisch Zentralstelle in Dresden (D.D.R.) van de heer Wrensch. Deze bezocht Nederland, hetgeen later in een bezoek van de B.V.D. resulteerde.

In de jaren 1953 t/m 1959 voerde hij intensieve schriftelijke genealogische contacten met het buitenland. In 1958 maakte hij deel uit van de Nederlandse delegatie op het 2e Genealogisch Congres te Brussel. Op 25 oktober 1958 trad hij tussentijds af als 1e secretaris naar aanleiding van een controverse, die bij sommige bestuursleden van de N.G.V. bestond over de concurrentie tussen de N.G.V. en het C.B.G. Zijn benoeming als bestuurslid van het C.B.G., als gevolg van het Brusselse congres, werd door dezen gezien als het dienen van twee heren, in plaats van het vervullen van een "brugfunctie" wat de bedoeling was. Frans trok zich terug om het conflict niet op de spits te drijven.

Toch is het bestuurlijk bloed niet uit zijn aderen verdwenen.

In april 1989 werd hij bestuurslid van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe van de N.G.V. en de drijvende kracht van onze regionale knipseldienst.

Tevens is hij regionaal adviseur van de landelijke vereniging 'De Terebinth', die zich o.a. de genealogische zorg van oude begraafplaatsen aantrekt. In dit verband coördineert hij inventarisatie-activiteiten van begraafplaatsen.

Het geheel overziend mogen we concluderen dat Frans Renssen voor zijn pioniersarbeid terecht is onderscheiden met de zilveren N.G.V. speld.

Kopij voor het volgende nummer van HuppelDePup, dat eind 1995 uiterlijk begin 1996 verschijnt, dient vóór *begin november 1995* aan één van de, op de kaft van dit nummer, genoemde redactie-leden te zijn toegezonden.

Afdelingsprogramma

Opgelet: De zalen zijn reeds een half uur voor aanvang van de lezing toegankelijk. Zo bestaat er gelegenheid voor het onderhouden van contacten. Tevens zal er informatie van de contactdienst, de afdeling en de NGV geraadpleegd kunnen worden.

Voor alle resterende avonden in 1995 geldt:

Plaats: C.J.M.V. gebouw, Spilsluizen NZ 9 te Groningen (vlakbij de parkeerplaats op de Ossenmarkt).

Aanvang: 20.00 uur (zaal open 19.30 uur).

Dinsdag 19 september 1995

Mevr. F. Visscher uit Groningen, bestuurslid van het R.K. Kerkhof te Groningen, houdt deze eerste avond van het seizoen een lezing over bidprentjes, met als titel '*liegen als een bidprentje*': vanaf het ontstaan tot de tegenwoordige bidprentjes met bijzondere achtergronden hierover. Daarna zal onze voorzitter Dhr. A. Daae aanvullingen geven voor wat betreft de kerkelijke heraldiek. Na de pauze is er gelegenheid de ruim 12.000 bidprentjes van Mevr. Visscher in te zien. Deze grote verzameling is voorzien van een indexlijst.

Donderdag 19 oktober 1995

Lezing door Dhr. J.J. Seekles over '*Onderzoek in kerkelijke archieven*'. Spreker laat zien dat juist buiten de bekende kerkelijke bronnen (de Doop-, Trouw-, Begraaf- en Lidmaatboeken) nog veel meer waardevols aanwezig kan zijn in kerkelijke archieven zoals notulenboeken van de kerkeraad, de kerkvoogdij en diaconie, rekeningen van de kerkvoogdij en diaconie, zaken betreffende het beheer van bezittingen en bescheiden in instellings-archieven zoals kiescolleges etc. etc.

Dinsdag 21 november 1995

Lezing door Dhr. P. Baks uit Groningen over het op Groningen en Friesland betrekking hebbende gedeelte van *het archief van de Hertogen van Saksen* dat enige tijd geleden door Dhr. Baks in Dresden is teruggevonden.

Donderdag 14 december 1995

Lezing door Dhr. W. v.d. Westering uit Heteren over '*de krant als genealogische bron*'. In deze lezing zal ons uiteengezet worden wat er voor de genealoog aan gegevens te vinden is in deze ruim 200 jaar oude bron, zoals advertenties, ongelukken, scheepsberichten, openbare verkopen, personeel enz. enz.

Volgens onze informatie een lezing waarvan u later zult zeggen dat u weer veel nieuwe ideeën hebt opgedaan ter aanvulling van uw familiegeschiedenis.

Agenda

- 9 sept. 1995 NGV-afd. Friesland: Lezing "Verboden huwelijken" door dhr. ds. G. Hamoen. Zalen restaurant 'Onder de Luifel', Stationsweg 6 in Leeuwarden. Aanvang: 13.30 uur.
- 21 sept. 1995 Open donderdag in het Verenigingscentrum te Naarden van 11 tot 17 uur en van 19.30 - 22 uur
- 29 sept. 1995 Start cursus "Van Hunebed tot es: de geschiedenis van Drenthe". De werk- en hoorcolleges, iedere vrijdag van 9.30 tot 11.30 uur resp. 12.15 tot 14 uur. Slotbijeenkomst 15 dec. 1995. Cursuskosten 275,- excl. 60,- voor de syllabus. Cursusleider W. Kerkmeijer. Info Seniorenakademie, tel. 050-3636597.
- 7 okt. 1995 NGV-afd. Friesland: Lezing "De geschiedenis van de Portugese Joden in Nederland" door dhr. R. S. Cortissos. Zalen restaurant 'Onder de Luifel', Stationsweg 6 in Leeuwarden. Aanvang: 13.30 uur.
- 14 okt. 1995 7e Friese genealogische contactdag i.s.m. het Gen. Wurkferban van de Fryske Akademy en de Stichting Vrienden van de Archieven in Friesland. Scholengemeenschap "Comenius", Achter de Hoven 118, Leeuwarden. Van 10 tot 16 uur.
- 4 nov. 1995 NGV-afd. Friesland: Lezing "Naamkunde en Dialectologie" door dhr. dr. J.B. Berns. Zalen restaurant 'Onder de Luifel', Stationsweg 6 in Leeuwarden. Aanvang: 13.30 uur.
- 4 nov. 1995 Landelijke Genealogische Computerdag in de Reehorst te Ede.
- 9 nov. 1995 Open donderdag in het Verenigingscentrum te Naarden van 11 tot 17 uur en van 19.30 - 22 uur
- 18 nov. 1995 Contactmiddag 'De Dag der Groninger Geschiedenis', georganiseerd door "Stad en Lande", in samenwerking met het Gewestelijk Historisch Museum in Appingedam. Wordt gehouden in Appingedam.
- 9 dec. 1995 NGV-afd. Friesland: Informatie- en contactmiddag. Zalen restaurant 'Onder de Luifel', Stationsweg 6 in Leeuwarden. Aanvang: 13.30 uur.
- 11 mei 1996 Genealogische Adviesdag i.h.k.v. het 50 jarig bestaan van de NGV in de Jaarbeurs te Utrecht.
-

Knevelbaard

door Petronella J.C. Elema

In mijn naoorlogse jeugd (wij woonden in Garsthuizen/Startenhuizen, op de grens van de gemeenten Kantens en Stedum) werd ik af en toe geconfronteerd met het bestaan van de plaatselijke veldwachter - al weet ik niet zeker meer of zo'n man toen nog zo betiteld werd. Ik heb hem nooit persoonlijk mogen ontmoeten, maar zijn naam was voor een jong kind even veelzeggend als "Bromsnor" voor een wat latere generatie, en met vergelijkbare associaties: Knevelbaard. En net als Bromsnor had ook deze diender geen voornaam ... Uiteindelijk heb ik, veel later, toegegeven aan de verleiding om te kijken waar deze familie vandaan gekomen kon wezen. Dat bleken de Veenkoloniën te zijn; onze politiemans was dus aardig afgedwaald. En ik liet het bij de eerste generaties: daarmee was mijn nieuwsgierigheid bevredigd.

- I. Hindrik Alberts, mogelijk ged. Veendam 10-12-1724 als zoon van Albert Sijgers en Geeske Hindriks, bij zijn huwelijk van Veendam, schipper woonachtig te Martenshoek, overl. Martenshoek, otr. Veendam dec. 1745, tr. Hoogezand 16-1-1746 Trijntje a Besten, ged. Hoogezand 20-4-1721, overl. Martenshoek, dr. van Daniel Gerhardi a Besten en Tjakjen Haijkens Nijenburg.

Uit dit huwelijk, allen geb. op Martenshoek en ged. te Hoogezand:

1. Tjakje Hindriks, ged. 19-11-1747
2. Albert Hindriks, ged. 15-3-1750, volgt IIa.
3. Daniel a Besten, ged. 4-6-1752
4. Harm Hindriks, ged. 20-3-1757, volgt IIb.
5. Jan Hindriks, ged. 11(?) -5-1760

- IIa. Albert Hindriks Knevelbaard, geb. Martenshoek, ged. Hoogezand 15-3-1750, scheepstimmermansknecht, overl. Hoogezand (oud 75 jr., gealimenteerd door de diaconie van Hoogezand) 9-1-1826, tr. (1) Hoogezand 2-12-1775 Rijke Tonnijs, j.d. van Zuidbroek, overl. Martenshoek, tr. (2) Hoogezand 17-4-1796 Anje [ook: Annegien] Derks, geb./ged. Engelbert 22-3/28-3-1762, overl. Farmsum 7-2-1819, dr. van Derk Eltjes en Annehijn Everts.

Uit het eerste huwelijk:

1. Hindrik Alberts, geb./ged. Hoogezand 22-8/31-8-1777
2. Anneke Alberts, ged. Hoogezand 27-4-1783

- IIb. Harm Hindriks Knevelbaard, geb. Martenshoek, ged. Hoogezand 20-3-1757, landbouwer/landgebruiker te Kropswolde, overl. Kropswolde 1-2-1814, tr. Kropswolde voorjaar 1794 Klaassien Roelfs [Dam], geb. Nieuwe Compagnie, ged. Kropswolde 6-1-1765, overl. Kropswolde 12-3-1842, dr. van Roelf Berends, landbouwer en Roelfien Jans.

Uit dit huwelijk, allen geb. in de Nieuwe Compagnie en ged. te

Kropswolde:

1. Roelf Harms Knevelbaard, ged. 3-1-1796, boerenknecht te Kropswolde (1816), tr. Hoogezand 9-5-1816 Trientje Knellijs, ged. Sappemeer 13-10-1791, dienstmeid, dr. van wijlen Knellys Jans en Doetje Tebbes. Kornellys Jans was volgens een getuigenverklaring "meer of min twintig jaar geleden", dus ca. 1796, te Hoogezand overleden. Doetje Tebbes was later hertrouwd met Berend Berends.
2. Hendrik Harms Knevelbaard, ged. 21-1-1798, arbeider in de Nieuwe Compagnie (1823), tr. Hoogezand 4-7-1823 Grietje Kornelis Buurs, ged. Windeweer 11-11-1792, dienstmeid, dr. van Kornelis Pieters Buurs en Hindrikje Jans, in leven arbeiders te Windeweer.
3. Berend Harms, ged. 19-1-1800, verder niet aangetroffen.
4. Daniel Harms Knevelbaard, ged. 26-12-1802, boerenknecht te Garmerwolde (1829), tr. Ten Boer 3-5-1829 Lutchertje Hindriks Drijfhout, geb./ged. (als Lutgertie) Oude Pekela 26-11/30-11-1800, werkmeid te Garmerwolde, dr. van Hindrik Nannes Drijfhout, arbeider overl. te Slochteren, en Geertje Tammes, arbeidster te Slochteren.
5. Jan Harms Knevelbaard, geb./ged. 2-5/16-6-1805, boerenknecht te Muntendam (1830), tr. Muntendam 3-12-1830 Adriana Jans, ged. Groningen (statie Pausgang) 17 (of 26?)-4-1811, dienstmeid, dr. van Gertrudis Jans, arbeidster te Hoogezand. Over de moederlijke voorouders van Adriana (haar vader is onbekend) geven de huwelijkse bijlagen nuttige inlichtingen. Haar moeder, Gertruidis Jans, was ged. Groningen (RK statie Pausgang) 5-11-1773 en overl. Hoogezand 23-11-1827. De grootouders waren Joseph Jans, canonier in de compagnie artillerie van de capitain de Pont, van Wintersen in 't Hertogdom Gulick, overl. Groningen ca. 1790, otr./tr. Groningen MK 10-11/27-11-1759, tr. RK statie Pausgang 27-11-1759 Elisabeth Kruijer/Kreuter/Kroeyter, van Groningen, overl. Groningen 6-8-1808 als 'weduwe Jansen', RK, gewoond hebbende int Armhuis, oud 66 jaar.
6. Roelfje Harms Knevelbaard, geb./ged. 4-7/30-7-1809, dienstmeid, overl. Nieuwe Compagnie (gem. Hoogezand) 10-8-1828

Doopboek uitgetypt

Bij Menno de Lange zijn getypte afschriften verkrijgbaar, zowel op papier als op diskette, van de doopboeken van Ulrum (1664-1811), Vierhuizen (1724-1783) en Niekerk en Vliedorp (1711-1781). Ook is nog steeds verkrijgbaar: een index op de ontvangsten bij begrafenissen te Windeweer en Lula 1756-1811.
Inlichtingen: tel. 050-776375.

Mededeling van de knipseldienst

door Dhr. F. Renssen, Hoofdweg 396, 9765 CT Paterswolde, 05907-94055

De dozen met familieadvertenties, die de laatste drie jaren door leden van de afdeling bijeengebracht zijn, hebben deze zomer hun weg gevonden in de grote collectie van het Verenigingscentrum in Naarden.

We starten nu opnieuw met het knippen, alfabetiseren en insorteren van de nieuwe verzameling advertenties die ons bereiken.

Aan de medewerk(st)ers van het afgelopen jaar willen wij vragen of zij ook de komende tijd weer willen meewerken een zo groot mogelijke collectie bijeen te brengen. Vooral de streekbladen, kerkenblaadjes en vakbladen, waar advertenties, jubilea en andere genealogisch belangrijke feiten in staan genoemd, willen wij graag ontvangen.

Vergeet u ook niet de ontvangst van geboorte-, trouw-, receptie- en overlijdenskaarten die u per post of anderszins ontvangt. Misschien heeft u, of één van uw familieleden, nog wel een hele collectie daarvan in een bureau of elders bewaard staan, die niet meer wordt gebruikt. We houden ons aanbevolen !

Van onze 'Nieuwsblad van het Noorden'-knippers / knipsters vernemen we graag van welke editie zij de advertenties willen verzamelen en toesturen. Er bestaan namelijk, voor zo ver we weten, 4 verschillende edities van deze krant.

Wilt u, ter jaarlijkse controle van ons namen- en adressenbestand van medewerk(st)ers, mij berichten welke kranten u knipt en wat het Nieuwsblad van het Noorden betreft, welke editie u daarvan wilt knippen. Bedankt alvast!

P.S. Nieuwe medewerk(st)ers blijven altijd van harte welkom. Zij kunnen contact opnemen met schrijver dezes.

Onbekende bronnen

door Antonia Veldhuis

Naast de algemeen bekende bronnen voor genealogisch onderzoek als Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, Doop-, Trouw- en Begraafboeken is er nog een groot aantal bronnen waaruit geput kan worden. Deze regelmatig terugkerende rubriek heeft als doel enkele van deze bronnen wat nader onder de loep te nemen.

Genealogie-onderzoek is leuk; er is (naast het verslavende effect) slechts één nadeel aan verbonden. Men is gebonden aan de openingstijden van de archieven en indien men werkt is die tijd dus beperkt. Maar er is hoop! Ook thuis kan men door middel van lectuur- en literatuur-onderzoek nog wel het een en ander vinden. Hiervoor staat een breed arsenaal aan boekwerken en

klappers tot uw beschikking.

- Waar begin je allereerst mee en wat wordt regelmatig geraadpleegd? De Berensteyn. In deze twee delen met twee supplementen, bijgewerkt tot 1990, kan men vinden wat er zoal in Nederland op genealogisch gebied is gepubliceerd.
 - Op hetzelfde gebied, maar dan speciaal voor de provincie Groningen, is het roze boekje van W. Doornbos. Deze *Genealogische bibliografie voor de provincie Groningen* is al een standaardwerkje geworden. Binnenkort zal hiervan een tweede (bijgewerkte) druk verschijnen.
 - Daarna kun je eens kijken in de index van het *Groninger Kwartierstatenboek* onder redactie van R.H. Alma en F.J. Ebbens.
 - Ben je met je onderzoek al tot in de Franse tijd teruggekomen, dan komt het boek *Groninger Gedenkwaardigheden* van A. Pathuis van pas. In dit 1079 bladzijden dikke boek zijn grafschriften, teksten, wapens en huismerken van 1298 tot 1814 opgenomen.
 - Algemeen bekend is ook *Het nageslacht van Jacob Sybolts en Geertruid Cornelis* (ook bekend als *Ommelander Geslachten*, 2 delen + index) van K.J. Ritzema van Ikema. Hierin vooral veel informatie over families uit het noorden van de provincie.
 - Ook de verschillende klappers kunnen de thuiswerker op weg helpen. Bij het Rijksarchief in Groningen zijn klappers (een paar plaatsen per deel) op huwelijken vóór 1750 verkrijgbaar. Bij de heer P. Bos (adres bij red. bekend) zijn nog steeds de klappers op huwelijkscontracten (voornamelijk Oldambt, Veenkoloniën en Westerwolde) uit dezelfde periode te koop.
 - Verder kan men veel informatie halen uit de verschillende tijdschriften en jaarboeken. *Gruoninga* verschijnt vanaf 1954, eerst als tijdschrift, later als jaarboek en bevat (Groningse) genealogieën, kwartierstaten en artikelen. Dat men in *Gens Nostra* ook het een en ander kan vinden is natuurlijk wel bekend, maar ook in het tijdschrift *De Nederlandsche Leeuw* staat erg veel. Met name de bijdragen van de heer Roemeling over Oldambster geslachten in de jaargangen 1963 en 1980-1990 is voor Groningers een haast onuitputtelijke bron. Ruim 450 bladzijden met honderden namen. Helaas zonder index.
 - Vanaf 1837 verscheen de *Groninger Volksalmanak*, waarin veel interessante artikelen. Onlangs verscheen een zakenindex op deze uitgave van de heer Roffel. We noemen een aantal artikelen: Het Groninger Raaden Wijnhuis (1901), Uithangtekens en huisnamen in de stad Groningen (1931), Stadsambtenaren van Groningen 1525/1550 (1894), Scheepvaart in de jaren 1751-1795 (1919) en Groninger scherprechtersfamilies (1925).
 - Heeft men Groninger predikanten onder zijn/haar voorouders dan is het uit twee delen bestaande *Sinds de reductie van Stad en Lande van Groningen* van W. Duinkerken onmisbaar. Hierin zijn alfabetisch alle Groninger dominees vanaf 1594 te vinden. Kent men met behulp hiervan de overlijdensdatum van een predikant dan is *Boeksaal der geleerde werelt*
-

een aardig werkje om aanvullende gegevens te vinden. Dit verscheen vanaf 1705 en geeft van veel predikanten aardige bijzonderheden. Over de bekende (beruchte ?) Henricus Carolinus van Bijler staat b.v. vermeld wie zijn vader was, zijn huwelijksdatum, echtgenote, de overlijdensdatum van haar en het aantal kinderen met hun beroepen. Tevens dat hij 'al biddende, godzalig, gerust, vol geloof en vertrouwen uit dit aardsche tranendal geroepen is in 't Hemelsche Jeruzalem' en dat 'het verlies door de kinderen bitterlijk wordt beschrijdt'. Verder worden er enige titels van door hem geschreven boeken genoemd. Over zijn dubieuze rol in de Faanse zedenprocessen van 1731 te Zuidhorn (samen met de Mepsche) wordt met geen woord gerept. Dit werk wordt overigens niet uitgeleend.

Sinds de opgang van de computer komen familieboeken bij bosjes tegelijk uit. Veel mensen schenken de bibliotheek een exemplaar. Denkt u ook eens aan onze afdelingsbibliotheek? Zomaar een greep uit de talloze titels over plaatsen, personen, beroepen, en algemene geschiedenis:

- **plaatsen:** Meeden, Uithuizen, Wirdum. De heer A. Hoft heeft in zijn boek *Vissen rond de Floem* de eigenaars van alle woningen in Appingedam in de periode tot 1810 proberen te achterhalen.
- **beroepen:** Over de scheepvaart willen we noemen *Veenkoloniale Zeevaart* van Wilco van Koldam e.a., waarin een naamlijst van personen die van 1860-1872 een diploma kregen van de Wis- en Zeevaartschool te Veendam, een lijst met Veendammer zeeschepen met bouwjaar, eigenaar en kapitein, en een lijst met Veenkoloniale schippers met hun woonplaatsen en gegevens over schip en reder.
J. Frima schreef *Het strafproces in de Ommelanden tussen Eems en Lauwers 1602-1749* over rechters, recht en misdaad.
In *Stadsbelang en standsbesef* van Frank Huisman over de gezondheidszorg in Groningen tussen 1500 en 1730 zijn nadere bijzonderheden te vinden over medicinæ doctores en chirurgijns in de stad Groningen.
- Tot slot willen we wijzen op:
Hoogstaangeslagenen in het departement Westereems door P.J. de Winter. Hierin staan honderden namen van de rijkere personen in de periode 1750-1820 met veel achtergrondgegevens, en
De kroniek van Jhr. Mr. J.A. Feith en dr. H. Brugmans over Abel Eppens, twee dikke delen, vol met namen rond 1600, een uitgave uit 1911 over de Ommelander schrijvende boer, die uitgeweken in Emden een kroniek schreef.

Waar zijn al deze boeken te leen?

Groningen:

- (1) Universiteitsbibliotheek. Lidmaatschap is vereist, eventueel in combinatie met lidmaatschap van de
- (2) Openbare (Centrale) Bibliotheek Groningen. De laatste beschikt over een

speciale collectie Groningana, welke echter voor een deel niet wordt uitgeleend.

- (3) Provinciale Bibliotheekcentrale van Groningen.
- (4) Onze afdelingsbibliotheek. Ook deze heeft reeds een aantal boeken, die momenteel niet worden uitgeleend. Ter plaatse inzien kan uiteraard wel.

Friesland:

- (5) De Provinciale Bibliotheek aan de Botermarkt in Leeuwarden (naast het Rijksarchief). Daar, gratis, geleende boeken kunnen eventueel in de plaatselijke bibliotheek of bibliobus (binnen Friesland) worden teruggebracht.

Uiteraard hebben we slechts een paar voorbeelden van boeken kunnen noemen. Alleen al op het trefwoord "Groningen" geeft bv. de Provinciale Bibliotheek in Leeuwarden ruim 900 titels op. Tel daarbij de talloze boeken over diverse streken in Groningen, over plaatsen, beroepen, personen enz., dan zal het duidelijk zijn, dat u bij doornemen hiervan waarschijnlijk tijd te kort komt. Belangrijk is bij het lezen van boeken te letten op bronvermeldingen. Deze geven vaak weer nieuwe titels of vindplaatsen in oorspronkelijke bronnen. Wij wensen u veel succes bij uw "nieuwe" hobby.

Hoed u voor Heraldica

door Thijs IJzerman

Enige tijd geleden werd ik benaderd door ons afdelingslid Dhr. Pieterman uit Roden die per post een aanbieding had gekregen van uitgeverij en boekhandel Heraldica uit Rotterdam. Voor zo'n vijftig gulden kon hij "het fraaie familiewapen, welk zijn historie eeuwen terug voert" thuis gestuurd krijgen, inclusief een korte geslachtsbeschrijving.

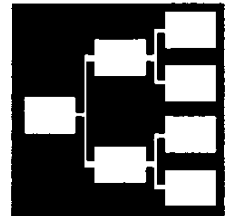
Dhr. Pieterman vroeg mij wat ik hier van dacht en of hij op dit aanbod moest ingaan. Ik heb hem geadviseerd hier niet op in te gaan, omdat het mij niet vertrouwd leek. Het leek mij te veel op de aanbieding van Halbert's Family Heritage waar ik al in HuppelDePup jrg. 1 nr. 2 blz. 34 voor waarschuwde en op de aanbieding van Louter's antiquariaat waar onder andere in de mededelingenrubriek van Gens Nostra van sept. en dec. 1994 ('Bent u al gelouterd?') voor gewaarschuwd werd.

Uit een artikel in de Volkskrant van 19 juli 1995 blijkt dat boekhandel / uitgeverij Heraldica niets anders is dan het beruchte Louter's antiquariaat, maar dan onder een andere naam. De gepresenteerde gegevens lijken lukraak bij elkaar geraapt te zijn. De familie van de verslaggeefster komt uit Brabant, terwijl volgens de informatie van Heraldica haar voorouders in het Noorden des lands trouwden. Ook het gepresenteerde familiewapen lijkt uit de lucht gegrepen. Volgens adjunct-directeur Plomp van het Centraal Bureau voor de Genealogie worden de familiegegevens samengesteld uit de databestanden van de

Mormonen waarbij naar believen de namen aangepast worden aan de omstandigheden. Je reinste (boeren)bedrog dus.

Mocht u ook benaderd worden of zijn door Heraldica, gaat u er dan dus niet op in, tenzij u willens en wetens bedrogen wilt worden en/of u geld teveel hebt. Eigen onderzoek is veel betrouwbaarder en ook veel leuker, daarom zijn we toch lid van de NGV ? Het is te hopen dat de justitie in Rotterdam binnenkort strafrechtelijk op gaat treden tegen de bedrieglijke praktijken van Heraldica c.q. Louter en dat daar een louterende werking vanuit mag gaan. Hoewel, dit soort lieden zijn vaak onverbeterlijk ...

Kwartierstaat Schipper

In HuppelDePup jrg. 1, nr. 1 stond de kwartierstaat Kuiper. Op deze publikatie kwamen erg veel reacties, met name over kwartier nr. 8: **Hendrik Jans Schipper**.

Onderstaande kwartierstaat is dan ook het resultaat van de gegevens van meerdere mensen, zoals A. de Vries (Drachten), K. Reuvers (Lelystad), P. Bos (Zwolle), Henk Hartog (Groningen), Frits Ebbens (Hoogeveen) en Henk Boon (Zuidhorn). De kinderen van de echtparen staan eronder tussen haakjes. Staat er niets, dan is er slechts 1 kind (bekend).

1. **Hendrik Jans Schipper**, kastelein, begr. Winschoter Hogebrugge 1-3-1802, tr. Winschoten (h.c.) 28-11-1788 (1) Foktjen Jans, begr. Winschoten 8-6-1797, d.v. Jan Jans en Grietje Jochems, tr. Blijham 30-1-1799 (2) Renske Jans Kuiper, ged. Wedde 24-1-1773, overl. Oude Pekela 16-11-1825, d.v. Jan Harms Kuiper (landbouwer) en Jantje Willems. (Zij tr. (2) Oude Pekela 11-6-1802 Hiltjen Jans Landman, afk. uit Blijham, z.v. Jan Aikes en Elsjen Jans Korvemaker).
2. **Jan Hendriks Schipper**, ged. Veendam 25-3-1731, landbouwer, begr. Winschoten 31-3-1803, tr. (2) Winschoten 23-12-1768 Trijntje Jans, ged. Winschoten 31-5-1748, overl. Winschoten 29-5-1811, d.v. Jan Harkes (ouderling) en Nantje Brongers, tr. Winschoten (h.c.) 13-5-1757
3. **Hermine Pieters**, ged. Westerlee 30-1-1735, begr. Winschoten 4-12-1766.
(Pieter - Anna).
4. **Hindrik Poppes**, overl. voor 29-1-1741, tr. Veendam 21-3-1717
5. **Annichjen Jans**, ged. Westerlee 19-5-1695, overl. na 13-5-1757, tr. (2) Veendam 29-1-1741 Jochum Willems, z.v. Willem Alberts en Anna Catharina Jochums, wed.nr. van Aafje Simons (d.v. Simen Peters en

- Anna Bouwes).
(Martje - Thietje - Poppe - Jan - Hindrik - Martje - Jan - Wijkpe).
6. **Pieter Jans**, ged. Nieuw Beerta (datum waarschijnlijk, niet bewezen) 23-11-1692, landbouwer Heiligerlee en ouderling, overl. Nieuw Beerta op 23-1-1767,
tr. Westerlee 8-4-1718
 7. **Anna Luitjens**, ged. Westerlee 20-9-1696, begr. aldaar 31-7-1752.
(Jan - Teelke - Corneliske - Klaeske - Scheltje - Luitien - Mientje - Hermine - Geeske).
 8. **Poppe Everts**, overl. tussen 19-2-1722 en 27-1-1725,
tr. Veendam 16-2-1679
 9. **Marrigjen Hendricks**, ged. Veendam 12-6-1659, overl. na 12-9-1725.
(Geelke - Jetse - Jantien - Grietje - Evert - Hindrik).
 10. **Jan Tjapkes**, afk. uit Zuidbroek, ouderling Westerlee, overl. Westerlee tussen 25-10-1732 en 28-1-1736,
tr. Noordbroek 22-11-1691
 11. **Tietje Sijmons**, ged. Noordbroek 5-7-1673, overl. tussen 11-7-1742 en 7-5-1744. (Waarschijnlijk op 19-11-1742, begraafinschrijving "de weduwe van Jan Tjakkes").
(Tjapke - Sijmen - Annichjen - Wipke - Geert - Berent - Grietjen - Sijmen - Geesien - Ritse - Trijntien).
 12. **Jan Pieters**, afk. uit Knijphuizen, overl. tussen 16-11-1705 en 14-2-1709,
tr. Nieuw Beerta 22-7-1688
 13. **Corneliske Mennes**, afk. uit Wagenborgen, overl. tussen 13-9-1722 en 22-12-1728, tr. (1) Midwolda 15-2-1674 Tjabbe Tammes, wed.nr. van Trijne N., afk. uit Nieuw Beerta, overl. aldaar 10-5-1687.
(Maria Magdalena - Pieter).
 14. **Luitien Harmens**, kerkvoogd en landbouwer Westerlee, overl. tussen 19-4-1715 en 8-3-1718, tr. (1) Zuidbroek (h.c.) 14-3-1689 Anna Aijlckes, afk. uit Zuidbroek, d.v. Aijlke Peters en Bouwe Jurjens,
tr. Westerlee 7-6-1691
 15. **Teelcke Hendriks**, ged. Westerlee 20-11-1670, overl. tussen 19-4-1715 en 8-3-1718.
(Scheltje - Anna - Foske - Geert - Claesjen - Luytien - Claesjen).
 16. **Evert Jansen Coudom**, geb. rond 1615, overl. Veendam tussen 27-3-1681 en 18-2-1684, tr. (1) N.N.,
tr. rond 1649
 17. **Jetsche Elties**, geb. rond 1615, overl. tussen 1684 en 24-12-1696, tr. (1) Nantko Geerts, overl. mei 1648, tr. (3) Veendam (h.c.) 11-4-1684 Albert Derricks, wed.nr. van Annetje Freriks (wed. van Jeele Gossels).
 18. **Hendrick Pals**, overl. na 10-7-1687.
tr. Veendam rond 1655
 19. **Janneke Alberts**, overl. na 10-7-1687.
(Pals - Marrigje - Gabe - Albertjen - Morcke).
-

20. **Tjapke Jans**, afk. uit Wagenborgen, overl. Zuidbroek voor 1670, tr. (1) Zuidbroek (h.c.) 20-8-1662 Haijcke Eppens, afk. uit Zuidbroek, d.v. Eppe Haijes en Remcke Fockes.),
tr. tussen 24-4-1665 en 25-6-1670
21. **Anneke Jans**, afk. uit Westerlee, overl. na 1720, tr. (2) Zuidbroek (h.c.) 25-6-1670 Fecke Melles, boer, geb. rond 1645, overl. tussen 3-5-1688 en 24-12-1691, z.v. Melle Feckes en Menste Sunes. Zij tr. (3) Noordbroek 7-7-1695 Ritzo Abels, afk. uit Zuidbroek (?), geb. rond 1650, overl. tussen 25-2-1706 en 1-11-1713, z.v. Abel Eijses. (Ritzo tr. (1) Zuidbroek (h.c.) 18-8-1671 Eltjen Aeijlkens, d.v. Aeilcko Abels en Anna Berents. Hij tr. (3) Gesien Alberts.)
(Jan - Wypcke).
22. **Sijmon Geerts**, overl. Noordbroek tussen 30-10-1687 en 21-9-1702, tr. (2) Noordbroek 1-4-1681 Geertien Hendriks, overl. voor 24-2-1717. (Geertien tr. (2) Noordbroek (h.c.) 21-9-1702 Luitjen Luirts),
tr. rond 1663
23. **Anneke Gerrijts**, overl. Noordbroek tussen 24-7-1677 en 1-4-1681. (Geerd - Gerrijt - Geerd - Gerrijt - Geert - Trijne - Tietjen - Tietje - Geert - Grietje - Geertjen).
24. **Pieter N.**
25. **Martien ?**
(Jan - Gosen - Hilcke).
26. **Menne Isebrants**, overl. Nieuw Beerta tussen 9-6-1689 en 25-2-1691,
tr. Wagenborgen (h.c.) 27-3-1636
27. **Geesjen Jans**, overl. Wagenborgen tussen 24-1-1673 en 9-6-1688.
(Corneliske - Lamme - Meenje - Jan - Isebrand).
28. **Harmen Luijtjens**, overl. Meeden tussen 30-3-1664 en 19-4-1668,
tr. Meeden (h.c.) 2 mei 1663
29. **Anna Edsens**, geb. Meeden rond 1640, overl. Meeden tussen 15-5-1691 en 13-2-1702, tr. (2) Meeden 19-4-1668 Menso Nannens, z.v. Nanne Menses en Imke Hommes. Zij tr. (3) Meeden (pr.) 30-8-1685 Abel Jacobs, afk. uit Noordhorn, overl. Meeden na 13-2-1694.
30. **Hindrick Hindricks**, overl. Heiligerlee in 1676, tr. (2) Westerlee 10-4-1674 Martien Hessels, d.v. Hesselo Tjapkes. (Martien was wed. van Focko Jurjens, houtleverancier, overl. Meeden 1672, z.v. Jurjen Tiddes en Eija Harckes). (Martien tr. (3) Meeden Tonnis Aepkes, wed.nr. van Wendel Arents, d.v. Arent Lamberts (broer van nr. 80) en Syben Lutjens, landbouwer, ouderling Zuidbroek, overl. na 22 juli 1701, z.v. Aepke Tiackens en Grietje Hindriks,
tr. Midwolda (h.c.) 31-8-1659
31. **Scheltie Emmes**, overl. tussen 29-2-1672 en 8-4-1674.
(Foske - Teelcke).

Alle gegevens zijn gevonden d.m.v. doop-, trouw- en lidmatenboeken en het Rechterlijk Archief (huwelijkscontracten, boedelverdelingen e.d. Zie

Onbekende bron in HuppelDePup, jrg. 2 nr. 2). Ongetwijfeld kan er hier en daar nog wel een datum worden "ingedamd" en mogelijk nog een voorouder worden bijgevonden. Wij houden ons aanbevolen voor aanvullingen en verbeteringen !

wordt vervolgd

Het familiewapen

door A. Daae

De doos van tante Ida Dorothea stond nog steeds in een hoekje van mijn studeerkamer. Enige maanden geleden hadden wij, achternichten en neven, toen tante naar het bejaardenhuis ging, haar flat leeggehaald en verhuisd.

"Die doos is voor jou" had zij gezegd "daar zit van alles in over onze familie, dus ook de jouwe en jij keek er tenminste nog eens in".

Ik had al eens geïnformeerd bij een kennis die aan genealogie deed en op het plaatselijke archief werkt wat ik met deze erfenis aan moest.

Na een enthousiast gegrabbel tussen brieven, bidprentjes, foto's, lakzegels, en cachets raadde mijn bevriende archivist mij aan alle gegevens te ordenen op datum, en relaties te gaan leggen tussen de personen die ik gevonden had in de doos. Tevens raadde hij mij aan lid te worden van de Nederlandse Genealogische Vereniging en het Centraal Bureau voor Genealogie: dit zou zeer van pas komen bij mijn genealogisch en heraldisch onderzoek. Ik kon altijd een jaartje proberen om te kijken of ik 'de smaak te pakken kreeg' zo zei mijn archiefvriend.

Wat mij het meest intrigeerde waren die lakzegels en die cachets; ook was er nog een zegelring met een wapengravure. Sommige wapens waren hetzelfde, anderen weer verschillend.

Aangezien ik veel in Engeland en Zwitserland kom, vind ik dat je daar zoveel wapens ziet op pleinen, kerken, kastelen, en vooral in Zwitserland ook op de woonhuizen. Het boeide mij wel en ik had er altijd op gelet.

Tante Ida Dorothea had het wel eens over een heel oud familiewapen. Haar overleden broer, oom Frans had voor de tweede wereldoorlog zijn vermogen opgebouwd in Indië en was teruggekomen naar Nederland om te gaan rentenieren in Laren. In de hal van zijn villa was het familiewapen onontkoombaar: het was het eerste wat men zag!

Wanneer je er naar vroeg had oom Frans altijd boeiende verhalen, zelfs de naam van Karel de Grote viel, doch verder bleef het in het vage. Wel had hij het over iemand uit Zeist die het wapen had uitgezocht.

Ondanks mijn interesse bleef ik maar steeds met een sceptisch gevoel zitten over het familiewapen.

Tijdens een bezoek aan het Centraal Bureau in Den Haag, waarvan ik inmiddels lid was geworden, zag ik dat daar een boekje te koop was over

heraldiek van Drs J.A. de Boo. Ik wist niets van heraldiek, dus leek mij dit dunne boekje een eenvoudige doch goede gids om te beginnen.

Er was daar ook een bibliotheek op de verdieping, geheel over heraldiek.

Ik werd er vriendelijk te woord gestaan en met interesse werden de door mij meegebrachte foto's van de zegels bekeken.

In de collectie Muschart konden we de wapens vinden met de bijbehorende namen: maar was dit ook familie?

Inmiddels was ik ook lid geworden van de Nederlandse Genealogische Vereniging en van de Afdeling Heraldiek. Voor mijn genealogie kan ik Naarden bezoeken, het Verenigingscentrum aldaar, dat op zaterdag en donderdagavond open is.

Na geruime tijd was ik behoorlijk opgeschoten met mijn genealogie, ik had zelfs een uitgebreide kwartierstaat kunnen opstellen. De herkomst van de zegels had ik voor het merendeel kunnen achterhalen, ik had ze in de kwartierstaat bijgetekend: zo kon je mooi zien hoe de diverse wapenzegels in de familie gekomen waren.

Reeds na enkele jaren was mijn genealogische en heraldische kennis aanmerkelijk gegroeid.

Ik had veel kennissen erbij gekregen, en zelfs met verre familieleden had ik weer contact. Ik reisde door binnen- en buitenland en correspondeerde zowat door geheel Europa. Bij elke weekend- en vakantietocht bekeken we - mijn vrouw was inmiddels ook "geïnfecteerd" - kerkjes, grafstenen en rouwborden waarop familiewapens stonden afgebeeld.

Ons familiewapen hadden we nog steeds niet gevonden, ofschoon in de "Rietstap" wel onze naam stond met een wapen erboven: Allem. stond erbij.

Jammer dat Rietstap destijds de bron niet had vermeld.

Inmiddels hadden diverse zgn. heraldische bureaus mijn naam ontdekt via ledenlijsten kennelijk. Zij boden een genealogie met bijbehorend wapen aan voor een aanzienlijk bedrag. De ene maal dook het Rietstapwapen op, de andere maal een geheel ander wapen, doch dat bleek een kopie van een wapen van een geheel andere familie te zijn. De secretaris van de Afdeling Heraldiek had mij daarvoor al gewaarschuwd, dus ging ik niet in op deze verleidelijke aanbiedingen.

Onze vakantie zou dit jaar naar Duitsland gaan; op onze tocht naar onze vakantiebestemming konden wij tegelijkertijd een plaatsje aandoen dat ik had gevonden bij het genealogisch onderzoek naar mijn directe voorouders. Het stadje bleek een behoorlijk gegroeide plaats te zijn; de auto moesten wij kwijt in de parkeergarage. In mijn fantasie had ik het romantischer voorgesteld dan de realiteit mij voorhield.

Het centrum met zijn markt, dat nu wandelgebied was, voldeed inmiddels wel aan het beeld zoals ik dit had voorgesteld: tegenover het "Rathaus" stond een vroeg-gotische kerk en boven alles uit torende een ruïne van een burcht.

In de kerk waren diverse grafmonumenten die a.h.w. lagen te slapen op hun rijk versierde tombes. In een hoek stond een grafsteen rechtop met daarop een mansfiguur, die mij wat somber, doch met een zeker dédain aanstaarde; naast

hem een vrouwsfiguur, die bezig de kerkruimte inkeek. Om het tweetal waren allerlei wapens gebeiteld, die oorspronkelijk gekleurd, maar nu afgebladderd waren.

Ik moest er eerst overheen gekeken hebben, want mijn vrouw vroeg: 'Heb je hem eindelijk gevonden, jouw familiewapen staat daar toch?!' Ja, ik herkende het familiewapen en begon naarstig de weggesleten tekst te ontcijferen, ja hier stond ook onze naam : we hadden de voorvader uit de genealogie gevonden met familiewapens erbij!

De vakantie kon in ieder geval niet meer stuk.

Maar hoe kwam oom Frans dan aan dit wapen? Waarschijnlijk uit de Rietstap alleen via, via, want hij had nog nooit gerept over een grafmonument in een kerk in een fraai Duits stadje met een burcht. Dat was wel echt iets voor hem geweest om veel daarover te vertellen: als hij dat had geweten !!

Direct na de vakantie schreef ik over mijn bevindingen aan de Commissie Advies en Begeleiding van de Afdeling Heraldiek van de N.G.V. die adviseerden over hoe ik de vondst kon vastleggen: de Afdeling had een registratie mogelijkheid waar de bronnen worden vastgelegd naast de afbeelding van het wapen.

Verder kreeg ik diverse adressen van heraldisch tekenaars die een lijn en kleurentekening konden maken voor het familieboek in wording, ex librisen met heraldische voorstelling, een blindpersje voor briefpapier, cachets, en zegelringen voor zowel heren als dames.

Het verzinnen van cadeaus voor hoogtijdagen was voorlopig niet meer nodig, tenminste..... als er belangstelling voor was.

Mijn vrouw en ik waren gedreven genealogen en heraldici geworden, maar de blikken in de ogen van onze kinderen herinnerden er ons aan dat er ook nog andere dingen bestonden die ook interessant waren.

Het doel van deze gefantaseerde 'successtory' is om de lezer te instrueren hoe men zijn familiewapen kan opsporen. Deze onderzoeker had alles mee, en dat is lang niet altijd het geval.

Soms is het zo dat families een schitterende genealogie hebben uitgezocht doch dat zij geen wapen of zegel hebben aangetroffen.

De wens zich te manifesteren met een familielogo, een wapen dus, is vaak aanwezig. Deze wens kan evenwel vervuld worden door een wapen te laten ontwerpen, doch op zorgvuldige wijze op basis van de betreffende genealogie. De Afdeling Heraldiek kan daar behulpzaam bij zijn.

Het leukste blijft toch dat een verre voorvader een wapen voerde en daarmee zegelde uit hoofde van zijn ambt.

Heeft u wensen / tips voor bepaalde onderwerpen voor lezingen of andere activiteiten: Geef ze door aan een van de bestuursleden !

Echtscheidingszaken in Groningen voor 1811

door Henk Hartog

(Vervolg van HuppelDePup Jrg. 2 nr. 2 blz. 43)

In de respectievelijke kolommen staan:

Datum in RA III j	Blz.	Naam echtpaar	Datum request in Requestboek
----------------------	------	---------------	---------------------------------

deel 7

13- 7-1802	171	Hindrik Roemers × Elisabeth Pennij	2- 7-1802
28- 8-1802	172v	Harm Oostinga × G. Spoomaker	26- 7-1802
4-10-1802	174	Derk Zuidhof × Elizabeth Wierts	10- 9-1802
11-10-1802	175	Cornelis Houweling × Tetje Hindriks	4-10-1802

deel 8

26-11-1802	1v	Jan Numan × Jacoba Scholten	2- 2-1802
21- 1-1803	10	Arent Bruins × Zietske Kolthoff	18-11-1802
24- 1-1803	10v	Berent Olthoff × Willempje Schipvaart	20- 1-1803
26- 1-1803	11	L.J. Vleugel × Wilhelmina Vermijn	16-12-1802
2- 2-1803	11v	Willem Grashuis × Gepke Teunis	22-12-1802
25- 4-1803	15	E. Leinenga × J.R. de Jong	21- 4-1803
13- 6-1803	18v	B. Rutel × Magdalene Roodhart	n.v.t.
10- 4-1804	29	Balthasar Everhardus van der Donk × Catharina Scheffer Smeda	n.v.t.
31- 7-1804	34	Hindrik Bleker × Anna Jans	n.v.t.
17-12-1804	35v	Cornels Pothuis × Engeltje Arends	1-11-1804
4- 2-1805	42	K. Lijbering Dzoon × Jeltie Wijtzes Pieters	17- 1-1805
6- 2-1805	42v	idem	
18- 2-1805	43	Wiert Harkes de Haan × Jantjen Tonnis	25-10-1804
14- 3-1805	44	B. Mulder × Maria Bisschop	7- 2-1805
29- 5-1805	49	Otto Cunneman × Johanna Fransens	14- 2-1805
2- 7-1805	53	Siwert Klugkist × Johanna de Roos	25- 6-1805
23- 7-1805	54v	G.H. Boss × Q.A.A. van Iddekinge	22- 7-1805
23- 7-1805	55v	Willem Kuitert × Klaartjen Pannebakkers	27- 6-1805
28-10-1805	57	Jan Potker × Maria Willems	1-11-1804
11-12-1805	63	Tjeert Jans × Jacobje Jans	29-11-1805
10- 6-1806	70	B. van Bolhuis × Dievertje Friesenborg	29-11-1804
8- 9-1806	72v	J.H. Wieghers × Engeltje Oetzes	28- 8-1806
31-10-1806	73	Tjeert Jans × Jacobje Jans [zie ook fol. 63]	
9- 4-1807	81v	Cornelis Swaan × Aaltjen Klaasens Meijer	20- 1-1807
30- 1-1808	96	Warner Rijsenkamp × Ida Roemers	21- 1-1808

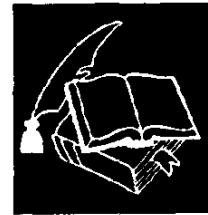
deel 9

25- 4-1808	1	Egbert Blauw × Sara Numan	- 3-1808
29- 6-1808	7v	Johan Christoffel Hageman × Berendina Johanna Maria van Iddekinge	24- 5-1808
20-12-1808	12	Jan Steen × Dina Tjaards	6- 9-1808
12- 5-1809	22v	Geert Bebing × Etje Jans	26- 4-1809
19- 8-1809	29v	J. Enting × Henderkien Lindeman	21- 7-1809
19-11-1809	34	Jacob Hazeborg × Itjen Zevenbergen	1-10-1809
15- 1-1810	42v	D.J. Troupé × Remke ter Broek [zie ook fol. 58 en 59v]	5-12-1809
20- 1-1810	44	chirurgijn Terborgh × J. Venekamp	9- 1-1810
5- 2-1810	45v	J. Pommerot × Grietje Oostendorp	22- 3-1809
3- 5-1810	55v	J. Kleersnijder × A.C.C. [Catrina] Reiter	29- 3-1810
4- 2-1811	71	Metsche de Bruin × Marijke Poortman	20-11-1810
4- 2-1811	72	Jacobus Noordhoff × Johanna Bloemhoff	22- 1-1811

Einde

Nieuwe boeken - verschenen of nog te verschijnen

door Eilko van der Laan

Handzaam hout uit Groninger grond. Houtgebruik in de historische stad. Groningen, 1995. ISBN 9072177053 fl.34,95. Uitgave van Stichting Monument en Materiaal.

De Kerken. Geschiedenis van Westerwolde deel 4. J. Buursma. Regioprojekt, Groningen 1995. ISBN 9050280595 fl.35,= (losse verkoop). Met noten, geraadpleegde literatuur en bronnen.

Kerken in Groningen. A. van Deijk. Zutphen, 1995.

Een overzichtswerk van monumentale kerkgebouwen. Geschiedenis, architectuur en inrichting van de belangrijkste kerken van de provincie. Uitgave ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Stichting Oude Groninger Kerken. ISBN 9060118812 fl.29,50. Paperback.

Voor een handvol stuivers. Werken, verdienen en besteden: de levensstandaard van boeren, arbeiders en middenstanders op de Groninger klei 1770-1860. R.F.J. Paping. Regioprojekt, Groningen 1995. ISBN 9050280560 fl.39,95. De auteur promoveerde op dit onderzoek.

Nederlandse Plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen. G. van Berkel en K. Samplonius. ISBN 902744059X fl.27,50 Het Spectrum, Utrecht 1995.

De oud-germanisten Van Berkel en Samplonius behandelen bijna 6000 plaatsnamen, ook die van plaatsen opgegaan in steden en van zeer kleine 'vlekken'. Compleet is deze uitgave helaas niet.

Groninger Dracht. Kleding en Sieraden 18e eeuw en 19e eeuw. Stichting Groninger Dracht / Egbert Forsten, Groningen 1995. ISBN 9069800802 fl.85,= (nog niet verschenen)

Het Bierumer Boerderijenboek. Dit in het najaar van 1995 te verschijnen boek wordt uitgegeven door de Stichting Boerderijenboek gemeente Bierum. Het is een standaardwerk met de geschiedenis van de vroege bewoning tot heden, met nadruk op de boerderijen in dit gebied. Er is een index opgenomen, evenals een uitvoerige annotatie en bronvermelding.

ISBN 9090082174, 130 boerderijen, 500 pagina's, 300 foto's en 50 kaarten. Beperkte oplage. Nadere inlichtingen: 05954-12246, 05960-22347, 05969-1244 of in de boekhandel.

(Met dank aan mevr. E.P.P Westen-Bataille, 2e secretaris van de afdeling Drenthe, die ons ook attent maakte op deze publicatie)

Genealogie van de familie Van der Deen / Van Deen - 14 generaties 1500 - 1995. J.M. van der Deen. Eigen uitgave. 538 pagina's.

De eerste vijf generaties woonden te Zuidbroek, als oudste Doecke Tyardes, geboren ca. 1500, overleden na 1565. Zijn zoon Ipo Doekes (geb. ca. 1525) nam de landhuur van de kerk over. Daarna verspreidden de nazaten zich over het Oldambt, naar dorpen als Midwolda, Hellum, Schildwolde, Slochteren en Scharmer, uiteindelijk over Nederland en ook emigreerden leden naar Canada en Afrika.

Dit boek is een zeer fraaie uitgave met veel foto's en veel namen. Helaas is de index door de indeling in takken en generaties voor de leek slecht toegankelijk. Jammer van dit belangrijke onderdeel.

Bibliografie Drentse Geschiedenis 1984-1993 Een aanvulling op het Nieuw Drents Repertorium (1984). fl.25,=

Tevens de **Drenthe diskette**, titelbeschrijvingen van publikaties over Drenthe, in het bezit van de Provinciale Bibliotheek Centrale Drenthe en de titelbeschrijvingen van bovenvermelde Bibliografie. fl.25,=

Verkrijgbaar in alle Drentse openbare bibliotheken.

Azing Jans Venema. Zijn voorouders en nakomelingen. R.K. Aeneae Venema. Eigen uitgave, Haren 1994. 310 blz. Adres auteur; Westerse Drift 47, 9752 LB Haren tel. 050-345441

Deze genealogie is een mooi voorbeeld van het aanschouwelijk en interessant maken van een familiegeschiedenis ook voor de geïnteresseerde lezer, die niet verwant is. Stamvader Jochum Jans Nieboer tr. te Hoogezand op 6-1-1732 Trijntje Jans en overleed te Sappemeer op 4-12-1779. Zoon Jan Jochums Nieboer werd geboren op Kalkwijk 7-9-1734 en begraven te Sappemeer 26-7-1782. Zijn zoon Azing Jans nam de naam Venema aan. Van hem is de parenteel gegeven. De naam Azing komt van Trijntje Hipkes, de eerste vrouw van Jan Jochums Nieboer. Haar grootvader heette Ansink (Ansing) Abels, in The Mennonite Encyclopedia genoemd als voorganger bij de gemeente der Groninger Oud Vlamingen in 1683.

De leden van de familie hebben zich wijd verspreid, er is ook een Indische tak. Het register van 21 pagina's maakt het naslaan en opzoeken gemakkelijker en ook zijn enkele takken in een bijlage als schema uitgewerkt.

De uitgave is in de afdelingsbibliotheek te bestuderen.

In de serie "Groninger Bronnen en Toegangen" (onder redactie van W.G. Doornbos) zijn in juli 1995 verschenen:

Voogdijaanstellingen in de stad Groningen, 1639-1672. H.J.E. Hartog. 216 blz. met index (GB&T deel 6) fl 40, = (Postgiro 2446726 t.n.v. H.J.E. Hartog of 1460393 t.n.v. W.G. Doornbos, beide te Groningen)

Integrale bronnenpublicatie van het oudste gedeelte van de "protocollen van aanzwering van voormonders en voogden".

Huiseigenaren van de stad Groningen, 1765. P.J.C. Elema. 128 blz. met index (GB&T deel 9) fl. 32,50 (Postgiro 1167954 of ABN/Amro 44.13.36.981 beide t.n.v. P.J.C. Elema te Groningen)

Drekgeldregister van mei 1765, waarin per straat de namen staan vermeld van huiseigenaren, die hun reinigingsrechten moesten voldoen.

Burgerboek van de stad Appingedam, 1619-1808. W.G. Doornbos en D.F. Kuiken. 96 blz. met index (GB&T deel 10) fl. 35,- (Postbank 1460393 of ABN/Amro 46.43.23.541 beide t.n.v. W.G. Doornbos te Groningen)

Overzicht van allen die gedurende twee eeuwen het burgerrecht van Appingedam hebben verkregen.

Bewonerslijst van de stad Groningen, 1710. W.G. Doornbos en H.J.E. Hartog. 96 blz. met index (GB&T deel 11) fl. 32,50 (Postgiro 2446726 t.n.v. H.J.E. Hartog of 1460393 t.n.v. W.G. Doornbos, beide te Groningen)
In 1710 stortte de toren van de Akerk in. Voor de wederopbouw hiervan werd in de verschillende kluffen van de stad een huis-aan-huis collecte gehouden.

Eind 1995 zullen in dezelfde serie verschijnen:

Gildrechtboek van de stad Groningen, 1434-1710. W.G. Doornbos en D.F.

Kuiken. (GB&T deel 13) ca. 250 blz. fl. 39,50 (ABN/Amro 46.83.14.741 t.n.v. Stichting STIEP)

Ledenlijst van al degenen, die tussen 1434 en 1709 tot het gildrecht werden toegelaten. Het gildrecht was nodig om in de Ommelanden handel te kunnen drijven. De leden woonden allen in de stad, maar waren vaak van buiten de stad afkomstig.

Oldambster Warfsminuten 1563-1592. S.H. Abels en D.F. Kuiken. (GB&T deel 15) ca. 150 blz. fl. 28,95 (ABN/Amro 46.83.14.741 t.n.v. Stichting STIEP)

Bronnenpublicatie van rechtszaken in hoger beroep uit de beide Oldambten. Soms met kleine getekende stambomen.

Scheepsverkopen 1572-1629. W.G. Doornbos en D.F. Kuiken. (GB&T deel 16) ca. 100 blz. fl. 24,95 (ABN/Amro 46.43.23.541 of Postgiro 1460393 beide t.n.v. W.G. Doornbos)

Bronnenpublicatie van gerechtelijke verkopen van schepen in de stad Groningen. Hierin namen van schuldeisers te Groningen, maar ook van ver daarbuiten.

Vertrokken naar Oost Indien....

In het doopboek van Ulrum komt in het jaar 1690 de volgende passage voor: Den 6 Aprilis van Cornellis Jod vertrocken nae Ost Indien en Marie gedoopt een dochter genaemt Geeske, ende een soon genaemt (onleesbaar).

Marie heeft dus besloten om na het vertrek van haar man haar twee kinderen te laten dopen. Betekent dit nu ook dat het met Marie verder goed afgelopen is? Helaas, een aantal bladzijden verder leest men in het doopboek:

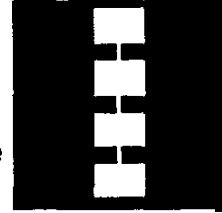
1698, den 4 Augustus een hoorkind van Jodder Marie overgekoomen van een schelm en bedrieger, die hem hadde uijtgegeven voor haar echte man die thien jaer van haar was vertrokken, welcke kraem Marie met de dood heeft besuert maar het kind overgebleven, en doordien de onnosele niet konnen dragen de misdaet van sulcke goddeloose ouders, hebben wij het kind door den doop der gemeente ingelijft en is genaemt Marie.

Vraag

Kan iemand mij helpen aan jaargangen van het tijdschrift De Marne, dat tussen 1969 en 1977 werd uitgegeven door de heer P.J. Ritsema te Scheveningen? Menno de Lange, tel. 050-776375.

Stamreeks Kuipers

door H.W.A.E. Kuipers, R. van Rijnstraat 308, Groningen

Vanaf de persoon die zich voor het eerst Kuipers noemde hebben alle mensen in deze stamreeks in Groningen gewoond.

- I **Hendrik Wladimir Albrecht Edwin Kuipers**, geb. Groningen 7-7-1972, student.
 - II **Freddi Kuipers**, geb. Groningen 20-5-1948, ambtenaar P.T.T., tr. Groningen 6-1-1972 Aukje Vogelzang, geb. de Wilp 1-6-1952, dr. van Geert Vogelzang, boekhouder landbouwcoöperatie, en Iefke Ploegh.
 - III **Hendrik Wladimir Albrecht Ernst Kuipers**, geb. Groningen 29-4-1913, fabrieksarbeider, overl. Groningen 13-4-1968, tr. Groningen 9-1-1950 Marchien Majoor, geb. Emmen 27-6-1921, overl. Groningen 12-3-1994, dr. van Freerk Majoor, schipper, en Afina Gezina Dokter.
 - IV **Klaas Kuipers**, geb. Groningen 22-5-1868, timmerman, overl. Groningen 20-12-1927, tr. Assen 1894 Arendina Postema, geb. Assen 2-1-1875, overl. Groningen 29-7-1939, dr. van Harm Bernardus Postema en Imke Berghuis.
 - V **Hindrik Kuipers**, geb. Groningen 5-1-1841, bloemkweker/tuinman, overl. Groningen 28-5-1889, tr. Groningen 15-12-1867 Pieterdina Glas, geb. Groningen 5-4-1843, overl. Groningen 18-6-1918, dr. van Pieter Glas, logementhouder, en Anna Lucia Nienhuis.
 - VI **Claas Harkes Kuipers**, ged. Zuidwolde (Gn) 11-12-1796, voerman, overl. Groningen 2-11-1872, tr. Groningen 5-9-1839 Sibegje Gerrits de Vries, ged. Kropswolde 5-4-1801, overl. Groningen 7-7-1866, dr. van Gerrit Sakes de Vries, arbeider, en Aaltje Poppes.
 - VII **Harcke Klasen Kuipers**, ged. Zuidwolde (Gn) 22-12-1748, winkelier, overl. Groningen 26-12-1816, tr. Zuidwolde 13-3-1785 Antje Eppes, geb. Woltersum, overl. Groningen 23-5-1815.
 - VIII **Klaas Herkes van Sauwerd**, tr. Zuidwolde (Gn) 14-5-1743 Henderine Klasen van Groningen.
 - IX **Harcke Claessen van Zuidhorn**, ged. Zuidhorn 14-12-1684, tr. Westerdijkshorn 5-2-1713 Anje Willems van Westerdijkshorn, ged. Westerdijkshorn 7-9-1688, dr. van Willem Harmens, schoolmeester, en Anje Harmes.
 - X **Claas Cornellis**, tr. Zuidhorn 18-10-1674 Jeltije Eelckes, wed. Harcke Lippes van den Ham.
-

"De Groninger zeevaart en de bronnen"

Samenvatting van de lezing in Het Tehuis, Groningen, zat. 13 mei 1995. Spreker: W. Kerkmeijer

Van Dhr. W. Kerkmeijer ontving de redactie een zeer uitgebreide samenvatting van zijn lezing voor onze afdeling. In verband met de lengte van deze samenvatting wordt deze opgedeeld in twee delen.

VAN TURF NAAR VRACHT:

Uit de literatuur komt het beeld naar voren dat de Groninger en met name de veenkoloniale zeevaart geleidelijk is **ontstaan uit de turfvaart**.

Al vanaf de 12 eeuw werd er in Groningen turf afgegraven door de kloosters van Aduard en Ter Apel. Later werd ook de stad Groningen actief in de veenafgraving en vanaf 1600 vonden er stelselmatige veenafgraving plaats.

De vervening trok steeds verder naar het oosten op en voor het vervoer van de turf en voor de afwatering werden kanalen aangelegd.

De Groningers vervoerden de afgegraven turf steeds verder naar bijvoorbeeld Noord-Duitsland en Denemarken. Omdat het varen met ballast op de terugweg geen geld opbracht nam men steeds vaker retourvracht mee terug. In de 18e eeuw het vervoer van granen, aardappelen, stro, mest en hout steeds belangrijker en geleidelijk ontstond zo uit de turfvaart de Groninger zeevaart. Deze ontwikkeling was grotendeels voltooid voor 1780.

SCHEEPSBOUW

Voor de ontginning waren kanalen noodzakelijk. De aanleg van de belangrijkste kanalen vond in de 17e en 18e eeuw plaats en was grotendeels voltooid rond 1750. Naast de afwatering dienden de kanalen ook voor het transport van de afgestoken en gedroogde turf.

Voor dit laatste waren schepen nodig en deze werden in de nieuwe veendorpen zelf gebouwd. In de 17e eeuw werden er al schepen in de veenkoloniën gebouwd. De schepen die men toen bouwde waren vermoedelijk klein: bokken, tassen, tasken en pramen (max 20 lasten). Voornamelijk gebruikt voor turfvervoer.

Vanaf 1750 vond er een sterke groei in de scheepsbouw en scheepvaart plaats. In deze periode ontstond de vrachtvaart en men maakte een begin met de vaart op de Oostzee en Frankrijk. Er kwam daardoor een behoefte aan grotere schepen en vanaf 1750 verschenen er drie belangrijke scheepstypen die de beginperiode van de Groninger zeevaart hebben gedomineerd: de **tjalken, de smakken en de koffen**.

De afmetingen van deze vaartuigen worden in de bronnen aangeduid in voeten en duimen (1 Groninger Voet is 29,2 cm of 12 duim à 2,4 cm). De gewichtsmaat of draagvermogen in roggelasten (1 roggelast is 2099 kg.)

De meeste scheepswerven lagen in de dorpen zelf, langs de kanalen bijvoorbeeld aan het Winschoterdiep, het Oosterdiep in Veendam en het Pekelder Hoofddiep. Enkele bekende grote scheepsbouwers waren o.a.:

Hooites, Bijlholt, Patjer, Roscam, Van der Werf, Wilkes, Hesseling, e.a.

BOUW EN FINANCIERING.

De wijze van financiering wordt duidelijk uit **bijlbrieven en schuldbrieven**. Deze vind men in het Oud Rechterlijk Archief.

Een bijlbrief is een overdrachtsakte van de scheepsbouwer waarin de namen van bouwer en koper staan vermeld, de prijs van het verkochte "nieuw van de bijl" en een eventuele afbetalingsregeling. Opdrachtgevers voor de bouw van een nieuw schip waren doorgaans de schipper of de deelnemers in een partenrederij (uitleg volgt).

Allereerst werd de romp of het casco gebouwd. De prijs van dit "hol" staat vermeld in de bijlbrieven.

Na de bouw van de sloop werden door toeleveranciers alle onderdelen toegevoegd die noodzakelijk waren om met het schip te kunnen zeilen. Zo werd het vaartuig voorzien van ijzerwerk, masten en blokken (katrollen), het staand en lopend wand, de zeilen en soms moest ook de roef nog worden opgebouwd. Voor al deze onderdelen van het schip werden aparte rekeningen opgesteld. Deze werden aangeduid met de termen "ijzerbrief", "zeilbrief" of "touwbrief".

Voorbeeld kosten uitrusting:

In 1797 verkocht Gerrit Jans Bijlholt uit Martenshoek een nieuw "smak-sloop" aan schipper Andries Woude uit Sappemeer voor 4300,-. Onmiddellijk na deze overdrachtsakte volgen een reeks akten waarin rekeningen van toeleveranciers zijn opgenomen. Voor het rondhout (de masten en de blokken) 645,-, voor de zeilagie 1157,-, voor het ijzerwerk 1122,-, voor vuren en grenenhout (voor de roef) en de hierbij gebruikte spijkers 521,- en tenslotte voor het touwwerk (het staand en lopend wand) 2086,-. Als we deze bedragen bij de prijs van de hool optellen komen we op een totaalbedrag van 9831,-, ruim twee maal de prijs van de "hool". (Het betreft hier Carolusgulden: 1 C.gulden = 20 stuivers, 1 stuiver = 8 duiten)

De betaling van hool en onderdelen vond doorgaans in termijnen plaats. Totdat alle schulden waren betaald behield de scheepsbouwer of toeleverancier het "recht van gereserveerd eigendom" en mocht hij zijn spullen terug eisen.

De schuld die een schipper had aan een scheepsbouwer of toeleverancier kon worden opgekocht door schuldoepkopers, veelal kooplieden en kapitaalcrachtige personen. Deze kochten de zeilbrieven, ijzerbrieven, bijlbrieven of andere schuldbrieven op van de schuldeisers. Op deze wijze kon de schuldeiser die de schuldbrief verkocht snel over zijn geld beschikken. De opkoper van de brief investeerde in de schuld van een ander en omdat de rente bleef oplopen was dat een aardige spaarpot.

Enkele van deze schuldoepkopers worden genoemd in de bijl-, schuld- en cessiebrieven (overdrachtsakte van een recht, b.v. van het innen van een schuld): In Groningen de Schuite-brieven Sociëteit of - bij de oude aanduiding - de Scheepsbrieven Compagnie (Boekhouder Mattheus Buitenwerf en later Berent P. Cremer); Jacob van Calcar en Willem Bolte uit Groningen, (ijzerbrieven). In Sappemeer Roelf A. Maagh, boekhouder van de Scheepsbrieven Compagnie aldaar.

BOUWWIJZE

Hierover geven archiefbronnen weinig informatie, wel soms de afmetingen als volgt: lang over de stevens, wijd op de berghouten, en hol tot de uitwatering (van kiel tot dek). De genoemde maten betreffen meestal Groninger voeten (29,2 cm. 1 voet=12 duim)

Er werd "op het oog" gebouwd. Vermoedelijke werkwijze tjalken: Eerst worden kielbalk en stevens geplaatst en vastgezet. Dan beplanking van het vlak. Vervolgens worden leggers aangebracht en de inhouten (spanten). Dan berghouten en boorden. Grotere schepen wellicht bouw op spanten.

Op de werf bouwt men alleen de "hol" oftewel het casco. Na de tewaterlating werd het schip afgebouwd. De masten werden er op gezet, het staand en lopend wand, blokken, ijzerwerk, zeilen en de roef werd opgebouwd. Bij de grotere smakken en koffen vond de afbouw vaak plaats in de Noorderhaven in Groningen of buiten de Statenzijl (i.v.m. transportproblemen).

Naarmate de tijd vorderde is er wel een neergang waar te nemen in het aantal gebouwde schepen. Vooral vanaf 1810, toen Nederland deel ging uitmaken van het Franse Keizerrijk, nam de scheepsbouw in de veenkoloniën dramatisch af. Door de economische depressie, de blokkades, de oorlogen en de beperkende maatregelen van het Franse bestuur was de bouw van een nieuw schip voor de meeste reders en schipper te duur geworden. Aanvoer hout stagneerde, prijzen stegen. Voorbeeld: Op de werf van Bijlholt werden in het topjaar 1805 zo'n 10 schepen gebouwd. In 1812 was dat er maar 1. Op de werf van Jonker werden in 1805 zes schepen gebouwd. In 1812 geen één.

Toen tenslotte na de Franse Tijd een periode van herstel aanbrak duurde het nog vele jaren voordat de scheepsbouw zich in de veenkoloniën weer had hersteld. Pas in 1828 werd de toestand voor de werven gunstiger. Er werd toen een premie gegeven van 16 gulden voor elke ton van een schip boven de 107 ton. Pas toen kreeg de scheepsbouw werkelijk de kans om zich te herstellen. Er werden toen ook grotere schepen gebouwd.

Na 1850 werden er in Groningen grotere schepen gebouwd zoals galjoten, schoeners, brikken, barken en allerlei combinaties, zoals schoenerbrikken, barkgaljoten enz.

Topjaar voor de Nederlandse zeilvloot was 1858. Van de 2397 Nederlandse zeilschepen behoorden er zo'n 1000 thuis in Groningen. Na 1860 ging de Groninger scheepsbouw geleidelijk achteruit.

SCHEEPSWERVEN IN DE STAD GRONINGEN

Er waren vijf werven in de stad. De belangrijkste waren te vinden bij de Noorderhaven: de stads- of Noorderwerf en de buitenhelling. Verschillende bouwers werkten op deze werven. Bijvoorbeeld: Johannes Hindriks Limborgh X Tiesje Hindriks Haverbult (werkte van 1801-1832 op de Noorderwerf), daarna zijn zoon Hindrik Johannes Limborgh. En op de buitenhelling werkte o.a.

Teeke Roelfs Swart van 1798 tot 1816. Op deze werven werden vooral tjalken, smakken, koffen gebouwd. Voorbeeld: (Bron: GAG, RA van Adorp en Harssens)

Teke Roelfs Swart levert een nieuw **kofschipshol** aan koopman **Mattheus Buitenwerf** en consorten, boekhouder van de rederij, schipper is Roelf Schenkel. Het was een groot schip, lang: 95 voet 5½ duim (ca. 28 meter), wijd 23 voet 8 duim (ca. 7 meter), hol 11 voet en 10 duim (3½ meter). Prijs: 11.941,-=5=2. dd. 21-5-1801)

Veel schepen uit de Veenkoloniën werden in de Noorderhaven afgebouwd. Het casco (hol) was dan naar Groningen getrokken en daar werd het schip opgetuigd. De zeilen, touwen, masten e.a. kocht men bij plaatselijke leveranciers. Er zijn veel zeil-, blok-, touw-, rondhouts- en smitsbrieven te vinden waaruit dit blijkt. Hiervoor moet men zoeken in de bijlbrieven en schuldbrieven in het Oud Rechterlijk Archief in het Rijks- en Gemeentearchief van Groningen. De meeste Groninger werven zijn opgeheven rond 1900.

REDERIJ

De bronnen hiervoor vind men eveneens in het Rechterlijk Archief: Verzegelingen en met name bijl-, schuld-, cessie- en procuratiebrieven. Verder de Rederijcedullen, Kasboeken van rederijen (zie bijvoorbeeld archief Fa. K. & J. Wilkens, Veendam, Toegang 701), en na 1811 het notarieel archief en het kadaster met sloopshypotheke.

In Groningen bestonden twee vormen van rederij:

1. De rederij waarbij de schipper zijn schip bezit en zelfstandig exploiteert. De **schipper-eigenaar/schipper-reder** (veelal tjalken).
2. De **partenrederij**. Een schip dat in een partenrederij werd bevaren was eigendom van verschillende personen die allen een bepaald aandeel of part in het schip bezaten. Op deze wijze kon een schipper die niet draagkrachtig genoeg was om alleen een schip te kunnen financieren door middel van deze parten toch een nieuw vaartuig in bezit krijgen (vaak smakken en koffen).

Naast de schipper was de **boekhouder** - meestal een koopman - de belangrijkste persoon in de rederij. Hij verzorgde de administratie, regelde de vracht en sloot namens de rederij contracten met toeleveranciers, bevrachters en scheepsbouwers. Ook onderhield hij de correspondentie met de schipper wanneer die in het buitenland was.

De boekhouder had net als de schipper vrijwel altijd een aandeel in de rederij. Hij kreeg vaak naast zijn aandeel in de winst ook een aparte toelage voor zijn bewezen diensten.

Voorbeeld: In 1804 kocht een rederij uit Oude Pekela een nieuw kofschip en hierbij werd in de akte voor zowel de schipper als ook voor boekhouder Nanno Kranenburg toegevoegd; "*Zullende de schipper 's jaars voor loon genieten vierhonderd gulden en de boekhouder voor zijn moeite vijftwintig gulden 's jaars*".

Winst en verlies van een partenrederij werden naar rato van het aandeel omgeslagen over alle aandeelhouders. De **schipper** kreeg (evenals de

boekhouder) meestal naast zijn aandeel in de zuivere winst ook een schippersloon uitgekeerd. In de meeste gevallen had de schipper een groot aandeel (vaak een kwart van het totaal) in het schip.

Het blijkt dat het bezit van een aandeel in een schip in de Groninger veenkoloniën zeer populair moet zijn geweest. Het scheepskapitaal werd vaak over zeer veel aandelen verdeeld en het was niet ongebruikelijk dat een schip was opgesplitst in parten van $\frac{1}{2}+\frac{1}{2}$ (mandelig), $\frac{1}{8e}$, $\frac{1}{16e}$, $\frac{1}{32e}$ en zelfs $\frac{1}{64e}$ deel. Vaak gegoede burgers, scheepsbouwers, toeleveranciers, weduwen etc. Iedereen kon een scheepsaandeel bezitten. De gegevens betreffende het schip en de partenhouders werd vastgelegd in het rederijcedul.

ROUTES, LADING EN BESTEMMING.

De bronnen hiervoor zijn vooral: monsterrollen (RA), scheepsverklaringen (RA), bevrachtingscontracten en voor Groningen vanaf ca. 1810 kasboeken van rederijen (RA/GA Groningen), Sonttollregisters/tabellen (gepubliceerd), Galjoetgeldregisters (Amsterdam), tolregisters van het kanaal door Sleeswijk-Holstein (Duitsland).

De bevrachting vond grotendeels plaats via lokale Groninger, Amsterdamse of Duitse (Emden) kooplieden, Veel Groninger schippers voeren echter "op avontuur", d.w.z. **wilde vaart**.

Het vaargebied van de veenkoloniale schepen strekte zich in de 18e en de eerste helft van de 19e eeuw uit van Spanje tot Noorwegen. Een enkele keer voer men zelfs tot Mogador aan de westkust van Afrika (Zacharias Keimpes uit Sappemeer en Jan Gerrits Hoetjer uit Veendam, onder Papenburger vlag.) Naar het westen voer men tot Ierland en in het oosten waren Riga en St.Petersburg veelvuldig bezochte havens.

Uit de Oostzee haalde men vooral granen (rogge/tarwe), lijn- en hennepzaad, potas (een loogmiddel voor de vervaardiging van zeep) en hout, uit Noorwegen hout, traan en stokvis, uit Engeland koloniale waren en steenkool en uit Frankrijk en Spanje wijn en zout.

In veel gevallen werd de lading in Amsterdam ontscheept. Ook werd er regelmatig lading in Harlingen, Delfzijl of in de stad Groningen gelost. In dat geval betrof het veelal hout, graan, potas en lijnzaad dat voor de lokale markt bestemd was. Vooral de aanvoer van hout was van groot belang, met name voor de vele veenkoloniale en stad-Groninger scheepswerven.

De Groninger schippers waren ook erg actief in de **transitohandel**. Dit hield in dat zij bijvoorbeeld goederen vervoerden van Frankrijk naar de Oostzee, of van Duitsland naar Engeland. Belangrijke thuishavens waren vooral de stad Groningen (Noorderhaven), Delfzijl en Harlingen.

RISICO'S OP ZEE.

Zeevaart brengt risico's met zich mee zoals storm, vergaan, aan de grond lopen, schade en lekkages, verlies lading (Dergelijke informatie is te

vinden in scheepsverklaringen). Maar ook kon een schipper zijn vaartuig verliezen in tijden van oorlog, bijvoorbeeld door kaping.

Frankrijk was bijvoorbeeld in 1795 in oorlog met Engeland. Toen ons land in 1795 een bondgenootschap met Frankrijk aanging kwam de Bataafse Republiek ook in oorlog met Engeland. De Hollandse zeegaten, rivieren en havens werden geblokkeerd om te voorkomen dat er oorlogsmateriaal naar de vijand werd verhandeld. Schepen onder Nederlandse vlag konden worden gekaapt door Engelse oorlogsschepen. Dat wil zeggen opgebracht naar Engeland en daar openbaar verkocht. Groninger schepen namen dus een risico als ze onder de Hollandse vlag zee kozen. De oplossing was om te gaan varen onder de vlag van een neutrale staat zoals Pruisen (papenburg), Kniphuizen of Denemarken.

Een schipper kon bijvoorbeeld de burgerrechten van een neutrale staat kopen of hij kon zijn schip in schijn aan een inwoner van bijvoorbeeld Pruisen verkopen. In beide gevallen kreeg hij officiële neutrale zeepapieren (zeepassen e.d.) en mocht hij de vlag van het betreffende neutrale land op zijn schip voeren.

Op deze wijze zijn veel Groninger en Veenkoloniale schippers in staat geweest om in de moeilijke Bataafse en Franse tijd toch door te varen.

Vanaf 1810 lag de zeevaart echter vrijwel stil. Strenge controle door Franse Douaneambtenaren. Uitvoer- en invoer verbod van de meeste goederen.

Er werden geen zeepassen meer uitgegeven.

Vanwege de vele risico's op zee werden de schippers en zeelui lid van: **Zeemanscolleges** waren verenigingen van zeelieden waarbij onderlinge steun en solidariteit voorop stond. Vrij algemene doelstelling. Zeemanscolleges stimuleerden nieuwe ontwikkelingen in de scheepvaart en het scheepvaartonderwijs. Het waren bovendien gezelligheidsverenigingen. Voorbeelden: Zeemanshoop, Amsterdam, 1822; De Vooruitgang, Sappemeer, 1827 (ledenlijst in RAG); De Groninger Eendracht, Groningen 1830.

Compacten waren onderlinge verzekeringsmaatschappijtjes. Dit waren, evenals de colleges, verenigingen van vakgenoten. Soms werden compacten ook wel gilden of broederschappen genoemd. Een Compact verleende financiële bijstand bij ongelukken en keerde bijvoorbeeld een bepaald bedrag uit wanneer een schipper zijn schip verloor. Bovendien verschaftte het Compact een soort gemeenschappelijke organisatie waarbij het sociale element een belangrijke rol speelde. Bijvoorbeeld: In Pekela had je bijvoorbeeld het Engel Menses Compact, het Okke Harms en het Klatsers Compact en het zogenaamde Lichtmis Compact. Hoogezand had het Groot Schippersgilde. In Leek bestond van 1764 tot 1857 het Leekster Schippers-

gilde. (Kopie in Rijksarchief.). "De Unie", Wildervank, 1845. Oranje, Groningen

wordt vervolgd

Vrijwilligers gevraagd

Op het Rijksarchief in Groningen bestaan plannen om de bestaande huwelijksklapper uit te breiden met de periode 1902-1912. Het Rijksarchief zoekt daarom vrijwilligers die bereid zijn om deze gegevens in de computer in te voeren. Er bestaat een mogelijkheid om kopiedelen mee naar huis te nemen, zodat de gegevens thuis ingevoerd kunnen worden.

Opgave bij: Menno de Lange, tel. 050-776375.

De afdelingsbibliotheek

door B. Kranenborg

In één van de vorige nummers werd onze afdelingsbibliotheek al even genoemd. Ik wil u nu er wat meer over vertellen.

U kunt deze bibliotheek vinden aan het Lopende Diep ZZ 8 (tussen de Oude Kijk in 't Jatstraat en de Oude Boteringestraat). In dit pand is ook de stichting 't Grunnegerbouk gevestigd. De bibliotheek is ondergebracht bij de Federatie van Musea in de provincie Groningen.

Als u een bezoekje wilt brengen moet u van te voren even bellen voor een afspraak. Het telefoonnummer is 050-130052. U kunt er in principe elke werkdag, tijdens kantooruren, terecht.

Op dit moment telt de collectie drie planken. U kunt er verschillende jaargangen van Gens Nostra, Gruoninga en enkele andere tijdschriften vinden. Verder kunt u er diverse boeken vinden. Ook zijn er een heleboel klappers met losse aantekeningen. U kunt deze documenten helaas niet lenen, maar u kunt wel daaruit kopiëren.

Komt u gerust eens langs, maar vergeet uw lidnummer niet.

Advertentie

Sommige boeken zijn onmisbaar bij historisch onderzoek. Daartoe rekenen we zeker de Bibliografie van Groningen, dat sedert 1983 jaarlijks inzicht geeft in publikaties in en over Groningen. **b o e k h a n d e l**

Daarnaast is in onze boekhandel in Haren en Groningen (Zwanestraat) een uitgebreide afdeling Groningana aanwezig.

Boomker & Savenije

Rijksstraatweg 205 9752 BH Haren (Holland)
Zwanestraat 41-43 9712 CK Groningen (Holland)
Oude Kijk in 't Jatstraat 19 9712 EA Groningen (Holland)

Vragen en antwoorden

door M.J. IJzerman

Deze rubriek is bedoeld voor specifieke vragen op genealogisch gebied in de provincie Groningen en voor algemene vragen van genealogische aard. Voor deze rubriek gelden enkele "spelregels":

- formuleer uw vraag zo bondig mogelijk;
- Per inzender wordt in deze rubriek niet meer dan drie vragen per keer behandeld. Indien u meer dan drie vragen instuurt dan worden deze 'uitgesmeerd' over meerdere afleveringen.
- Als er een antwoord komt of u weet het antwoord op een vraag, stuur deze dan niet aan de vragensteller(ster) maar aan de samensteller van de vragenrubriek. Op deze manier kunnen ook andere lezers profiteren van de antwoorden.
- Wanneer u uw vraag of antwoord met behulp van een tekstverwerkingsprogramma heeft opgesteld, kunt u de redacteur van deze rubriek een hoop tikwerk besparen door uw vraag/antwoord op een diskette of floppy op te sturen. Teksten graag in WP5.x of ASCII en een uitdraai of print bijvoegen. U krijgt uw diskette/floppy z.s.m. terug.
- De redactie behoudt zich het recht voor om uw vragen in te korten of te herformuleren.
- Het is niet de bedoeling dat de redactie op zoek gaat naar het antwoord, dat moet van de lezers komen.

U kunt uw vragen en antwoorden, rechtstreeks richten tot de redacteur van de vragenrubriek: M.J. IJzerman, Sietse Veldstraweg 27, 9833 TA Den Ham(Gn), fax 05903-1359. Graag altijd voldoende porto voor antwoord bijvoegen.

Antwoorden

Vraag 1995/14 Bulthuis

F.R. Groeneveld, Zuidhorn.

In het familieboek Poppema komen de volgende personen voor:

nr. 126: Jan Poppema, tr. 27-5-1940 te Bergum Doekje Bulthuis, geb. 25-5-1915 te Bergum, d.v. Hendrik en Maaïke Smeding. Uit dit huwelijk twee kinderen. Onder nr. 86: Andries Poppema tr. 5-6-1908 te Oldehove Willemke Bulthuis, geb. 6-12-1879 te Oldehove, d.v. Lambertus en Zwaantje Meijer. Willemke overl. 27-4-1958 te Feerwerd, blijkens grafsteen. Onder nr. 83: Gerardina Poppema tr. 30-8-1913 te Warffum Harm ten Boer, geb. 16-10-1883 te Baflo, z.v. Henderikus en Jantje Bulthuis. Verder kan nog van belang zijn de Genealogie Bulthuis - Draijer, uitg. Roden mei 1994, door Jantina Bulthuis - Draijer, 270 p. met namenlijst.

Vragen

Vraag 1995/23 Primé

A. Beers-Verlaan, Heerenveen.

Wie werkt er ook aan/heeft gegevens over de familie Primé. De familie Primé komt uit de omgeving van Noordbroek en Siddeburen. Mijn grootmoeder was Albertje Primé geb. 3-7-1891 te Noordbroek. Vroegst bekende voorvader is Bastiaan Primé overl. Siddeburen, na 1756. Graag uitwisseling van gegevens.

Vraag 1995/24 Benes

J. Benes, Wehe den Hoorn.

- a. Wie heeft nader informatie (voorouders e.d.) over Tonnis Benes, geb. ± 1675, landbouwer te Pieterburen, geh. met Frouwke Peters.
- b. Aan mijn vader is het volgende familiewapen aangeboden: Op een schild een naar (heraldisch) rechts gewend steigerend bruin paard. Op de bovenkant van het schild een naar (heraldisch) rechts gewende helm. Schild en helm grijze kleur. Klop dit ?

Vraag 1995/25 Jonkmans/Roelofs

Egbert W. Hoogenraad, Bellingwolde.

Mijn voornaam is afkomstig van diverse grootmoeders met de naam EGBERTIEN. De oudste mij bekende Egbertien is Egbertien Roelofs. Deze trouwt Jacob Jonkmans. De zoon: Wolter Jonkmans (geboren: Vledder 4-7-1756, overleden Vledder 29-3-1816) trouwt in Diever op 1-4-1813 met Hillechien Roelofs uit Steenwijk.

Vraag: gaat deze voornaam nog verder terug?

Vraag 1995/26 Hamming

Arjanne van Zwol, Klinckemalaan 7, 9801 CA Zuidhorn, 05940-2867.

Wie kan mij helpen aan "Het geslacht Hamming" nagespeurd door Ite Hamming te Loppersum, te boek gesteld in 1961, uitg. Jan Haan te Groningen. Het is wel in diverse openbare bibliotheken, maar ik wil graag zelf een exemplaar.

(Suggestie redactie: Probeert u het eens bij een aantal Groninger Antiquariaten of bij De Slegte, deze laatste heeft ook een zoekdienst).

Vraag 1995/27 Smallenbroek

G. Smallebroek, Hasselt.

Coert Jans is in ieder geval opgegroeid in 't Kleinemeer bij Sappemeer. Bij zijn ondertrouw te Sappemeer 10-9-1724, staat vermeld dat hij daar vandaan kwam. Waarschijnlijk getr. te Kropswolde 01-10-1724. Daar staat Coert Jan vermeld met een Annegien Jacobs en is hij afkomstig uit Sappemeer.

Vraag: Wie weet wie de ouders zijn van Coert Jans Smallenbroek ?

Vraag 1995/28 Brugts

L.K. ter Veld, Groningen.

Op 26-03-1752 zijn te Niebert (Gn) getrouwd Lammert Brugts en Janke Alefs. Gevraagd: Geboorteplaats en voorgeslacht van Lammert Brugts. In de provincie Groningen niet aangetroffen.

**Tot ziens op de afdelingsbijeenkomsten en alvast
bedankt voor uw bijdrage aan ons afdelingsblad**

Bestuur

van de afdeling Groningen en Noord-Drenthe van de Nederlandse Genealogische Vereniging

Voorzitter

Ir. A. Daae, Jan Steenweg 8, 9761 HJ Eelde, 05907 - 922 93

Vice-voorzitter

M.J. de Lange, Boraxstraat 120, 9743 VS Groningen, 050 - 77 63 75

Secretaris / plaatsvervangend afgevaardigde

C.M.W. Hessels, Prof. van Giffenweg 10, 9804 RV Noordhorn, 05940-2205

Penningmeester / afgevaardigde

M.J. IJzerman, Sietse Veldstraweg 27, 9833 TA Den Ham, 05903 - 13 59

Overige leden

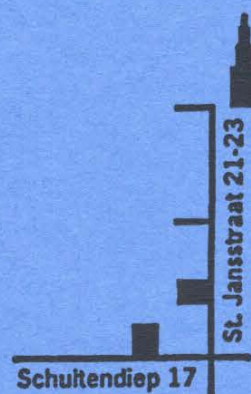
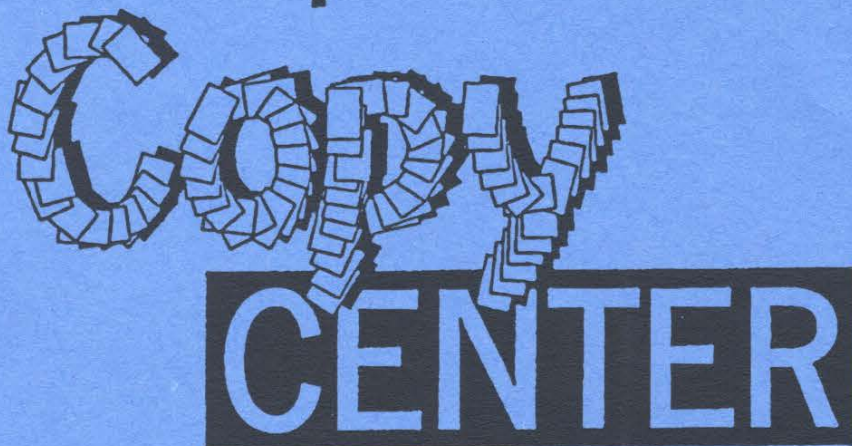
H.J.E. Hartog, Snelliusstraat 28, 9727 JN Groningen, 050 - 25 33 33 (D.I.P.)

F. Renssen, Hoofdweg 396, 9765 CT Paterswolde, 05907-940 55 (knipseldienst)

Mevr. A. Veldhuis, Dr. A. Plesmanlaan 75, 9269 PJ Veenwouden, 05110-758 98

ADVERTENTIE

Kopiëren doet u bij

Doe het zelf & PC
Sint Jansstraat 21-23
9712 JM Groningen
Telefoon 050-144371

Breng- en haalservice
Schuitendiep 17
9712 KD Groningen
Telefoon 050-185357